

‘De Eredivisie Zaalvolleybal nieuwe stijl’

Student:	T.M.M. (Tom) de Laat
Studentnummer:	2067808
Onderwijsinstelling:	Juridische Hogeschool Avans-Fontys
Opleiding:	HBO-Rechten
Opdrachtgever:	de Nevobo
Afstudeermentor:	Dhr. H. de Vos
1^e afstudeerdocent:	Mw. Mr. N. Deters-Vermijs
2^e afstudeerdocent:	Mw. Mr. M. Strooper
Afstudeerperiode:	februari 2016 t/m mei 2016
Plaats:	Nieuwegein
Datum:	30 mei 2016

‘De Eredivisie Zaalvolleybal nieuwe stijl’

Student:	T.M.M. (Tom) de Laat
Studentnummer:	2067808
Onderwijsinstelling:	Juridische Hogeschool Avans-Fontys
Opleiding:	HBO-Rechten
Opdrachtgever:	de Nevobo
Afstudeermentor:	Dhr. H. de Vos
1° afstudeerdocent:	Mw. Mr. N. Deters-Vermijs
2° afstudeerdocent:	Mw. Mr. M. Strooper
Afstudeerperiode:	februari 2016 t/m mei 2016
Plaats:	Nieuwegein
Datum:	30 mei 2016

Voorwoord

Op dit moment bevind ik mij in het vierde jaar van mijn HBO-Rechten opleiding aan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys. Ter afsluiting van deze opleiding heb ik in de periode van februari 2016 tot en met mei 2016 gewerkt aan mijn afstudeerscriptie. Deze scriptie heeft plaatsgevonden in opdracht van de Nederlandse Volleybal Bond te Nieuwegein. In deze scriptie worden een aantal van de mogelijk nieuwe eisen die gesteld worden aan de Eredivisie Volleybal bekeken en beoordeeld door een juridische bril. Ik heb deze afstudeerperiode als ontzettend leerzaam ondervonden. Dit vanwege de hoge mate van zelfstandigheid binnen dit onderzoek en de toepasbaarheid van de eerder in de opleiding opgedane kennis in de praktijk.

Langs deze weg wil ik mijn stagebedrijf, de Nederlandse Volleybal Bond, en in het bijzonder mijn stagementor de heer H. de Vos bedanken voor de begeleiding en feedback die hij heeft gegeven en voor de mogelijkheid om hier af te studeren. Daarnaast wil ik mijn eerste stagedocent mevrouw N. Deters-Vermijs en mijn tweede stagedocent mevrouw M. Stroopers bedanken voor hun ondersteuning en feedback.

Nieuwegein, mei 2016

T.M.M. (Tom) de Laat

Inhoudsopgave

Samenvatting

Hoofdstuk 1. Inleiding	p. 1
§ 1.1 De organisatie	p. 1
§ 1.2 Probleembeschrijving	p. 1
§ 1.3 Complexiteit en relevantie	p. 2
§ 1.4 Centrale vraag	p. 2
§ 1.5 Doelstelling	p. 2
§ 1.6 Deelvragen	p. 2
§ 1.7 Bronnen en methoden	p. 3
§ 1.8 Methodische verantwoording	p. 3
§ 1.9 Vooruitblik & Leeswijzer	p. 4
Hoofdstuk 2. De Nevobo & de Memo	p. 5
§ 2.1 De Memo	p. 5
§ 2.2 Organisatie & bestuur	p. 6
§ 2.2.1 Bestuurders	p. 6
§ 2.2.2 Planning, control cyclus & financiën	p. 6
§ 2.2.2.1 Expertpanel	p. 7
§ 2.3 Wedstrijdmodel & arbitrage	p. 7
§ 2.3.1 Buitenlandse spelers	p. 7
§ 2.4 Besluit & beroep	p. 7
§ 2.5 Samenvatting	p. 7
Hoofdstuk 3. De Nevobo: structuur, rechten & plichten	p. 9
§ 3.1 De positie van de Nevobo binnen het volleybal	p. 9
§ 3.2 De werkorganisatie	p. 9
§ 3.3 Juridische structuur Nevobo	p. 9
§ 3.4 Organen	p. 9
§ 3.4.1 Het Bondsbestuur	p. 9
§ 3.4.2 De Bondsraad	p. 10
§ 3.4.3 De Directie	p. 10
§ 3.4.4 Commissies met een rechtsprekende taak	p. 10
§ 3.5 Leden	p. 10
§ 3.6 Rechten en plichten binnen het verenigingsrecht	p. 11
§ 3.6.1 Statuten	p. 11
§ 3.6.2 Reglementen en besluiten	p. 12
§ 3.6.3 Onmiddellijke opzegging lidmaatschap	p. 13
§ 3.7 Samenvatting	p. 13
Hoofdstuk 4. De Memo en verenigingsrecht	p. 14
§ 4.1 De vereniging een inleiding	p. 14
§ 4.2 Vertegenwoordiging bij de vereniging	p. 14
§ 4.2.1 Het bestuur	p. 14
§ 4.2.2 Vertegenwoordigingsonbevoegdheid	p. 15
§ 4.2.3 Good governance	p. 16
§ 4.3 Aansprakelijkheid van bestuurders bij de vereniging	p. 16
§ 4.3.1 De formele vereniging	p. 16
§ 4.3.2 De informele vereniging	p. 17
§ 4.3.3 Interne aansprakelijkheid	p. 17
§ 4.3.4 Externe aansprakelijkheid	p. 18
§ 4.3.4.1 Aansprakelijkheid op grond van de Onrechtmatige daad	p. 18
§ 4.3.4.2 Aansprakelijkheid wegens niet inschrijving	p. 18
§ 4.3.4.3 Aansprakelijkheid op grond van de	

Antimisbruikwet	p. 18
§ 4.3.4.4 Aansprakelijkheid bij faillissement	p. 19
§ 4.3.4.5 Aansprakelijkheid bij misleiding	p. 19
§ 4.4 De bestuurder	p. 19
§ 4.4.1 De formele bestuurder	p. 19
§ 4.4.2 De feitelijke bestuurder	p. 19
§ 4.4.3 De gewezen bestuurder	p. 20
§ 4.4.4 De nieuwe bestuurder	p. 20
§ 4.4.5 De bestuurder van de rechtspersoon die als bestuurder Van een andere rechtspersoon optreedt	p. 20
§ 4.5 Economisch delict	p. 20
§ 4.6 De rol van de Kamer	p. 21
§ 4.7 De vereniging: jaarverslag & jaarrekening	p. 21
§ 4.8 Conclusie	p. 22
Hoofdstuk 5. De Memo en buitenlandse spelers	p. 23
§ 5.1 De interne markt	p. 23
§ 5.2 Vrij verkeer van personen	p. 23
§ 5.2.1 Verordening 1612/68	p. 23
§ 5.2.2 Richtlijn 2004/38/EG	p. 24
§ 5.3 Grensoverschrijdend aspect	p. 24
§ 5.4 Werknemer	p. 24
§ 5.5 Onderdanen van de lidstaten van de EU	p. 25
§ 5.6 Economische activiteit	p. 25
§ 5.7 Rechtvaardigingsgronden	p. 25
§ 5.8 Bosman-arrest	p. 26
§ 5.9 Nationaliteitsclausules in andere sporten	p. 27
§ 5.9.1 Nationaliteitsclausules in het voetbal	p. 27
§ 5.9.1.1 De 6+5 regel	p. 27
§ 5.9.1.2 De home grown player rule	p. 28
§ 5.9.1.2.1 Onderzoeksrapport commissie	p. 29
§ 5.9.2 KNBSB	p. 30
§ 5.9.3 De FEB en Hockeybond	p. 30
§ 5.9.3.1 Gentleman's agreement	p. 31
§ 5.9.4 KNZB	p. 32
§ 5.10 Zachte regel	p. 32
§ 5.11 De Vereniging	p. 32
§ 5.12 Conclusie	p. 33
Hoofdstuk 6. Bezwaar & Beroep	p. 34
§ 6.1 Privaatrechtelijke procedures	p. 34
§ 6.1.1 Absolute competentie	p. 34
§ 6.1.2 Relatieve competentie	p. 34
§ 6.1.3 Kort geding	p. 35
§ 6.2 Huishoudelijk reglement	p. 35
§ 6.3 Tuchtrect	p. 36
§ 6.4 Nietige & vernietigbare besluiten	p. 36
§ 6.5 Arbitrage	p. 37
§ 6.6 Conclusie	p. 38
Hoofdstuk 7. Conclusies en aanbevelingen	p. 39
§ 7.1 Verenigingsrechtelijk	p. 39
§ 7.1.1 Organisatie en bestuur	p. 39
§ 7.1.2 Bezwaar & Beroep	p. 42
§ 7.2 Internationaal	p. 43
§ 7.2.1 Niet Europese spelers	p. 43
§ 7.2.2 Gentleman's agreement	p. 44

§ 7.2.3 Home grown player rule

p. 44

Bronnenlijst

p. 45

Literatuurlijst

p. 45

Jurisprudentie

p. 46

Parlementaire stukken

p. 46

Elektronische bronnen

p. 47

Overige bronnen

p. 47

Bijlagen

bijlage 1, Licentie-eisen Eredivisie Zaalvolleybal 2016

bijlage 2, mail FEB.

Samenvatting

Er is een dalende lijn waargenomen binnen de Eredivisie Zaalvolleybal. Naar aanleiding daarvan is een strategie ontwikkeld om de Eredivisie Zaalvolleybal te verbeteren. Op gebieden zoals organisatie & bestuur, besluit & beroep en het wedstrijdmodel zijn enkele eisen geformuleerd. Zo moeten organisaties ingeschreven staan bij de Kamer van Koophandel, dienen bestuurders deel te nemen aan verscheidene activiteiten en dient het bestuur te bestaan uit drie dan wel een ander oneven aantal bestuurders. Tevens moeten clubs de volgende bescheiden overleggen: een jaarplan, een jaarbudget, de jaarrekening en het jaarverslag. Tot slot wil de Nevobo een limiet stellen aan het aantal buitenlandse spelers dat tegelijkertijd op het wedstrijdformulier mag staan. In het licht van bovenstaande heeft juridisch onderzoek plaatsgevonden. Op 30 mei 2016 zal een onderzoeksrapport worden geleverd aan het afstudeeradres betreffende dit onderzoek.

De Nevobo is de vertegenwoordiger van de volleybalsport in Nederland. Zij moeten zich, als vereniging zijnde, houden aan de regels gesteld in titel 1 en 2 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. Op grond van artikel 8 Grondwet geldt vrijheid van vereniging, de inrichting van een vereniging is dan ook grotendeels vrij. De Nevobo en de leden van de Nevobo moeten zich naar redelijkheid en billijkheid gedragen tegenover elkaar. Veel is mogelijk indien aan de redelijkheid en billijkheid wordt voldaan, zeker indien een besluit de doelstelling van de Nevobo volgt. Indien de statuten, reglementen, wet, gewoonte en besluiten niet redelijk en billijk zijn, dan zijn deze niet van toepassing. Tevens kunnen besluiten nietig of vernietigbaar zijn indien ze in strijd zijn met de wet, reglementen, statuten en of de redelijkheid en billijkheid. Inschrijverplichtingen voor de formele vereniging vloeien voort uit boek 2 BW, de Handelsregisterwet en het Handelsregisterbesluit. De informele vereniging kan in beginsel kiezen om wel of niet in te schrijven. Het niet inschrijven betekent dat de bestuurders hoofdelijk aansprakelijk zijn. Niet voldoen aan of niet correct uitvoeren van de inschrijverplichtingen brengt tevens met zich mee dat er sprake is van een economisch delict. Inschrijverplichtingen voor de formele vereniging zijn dus niet alleen terecht, maar ook belangrijk. Aansprakelijkheid tegenover derden kan ook op grond van de antimisbruikwet, naar aanleiding van een faillissement of door misleiding ontstaan. De financiële situatie van een vereniging is dus belangrijk. In het licht hiervan wordt het overleggen van de jaarrekening en het jaarverslag als redelijk gezien. Ook wil de Nevobo dat de Eredivisie clubs zich, middels een akkoordverklaring, gaan committeren aan de code goed sport bestuur. Organisaties zullen dan moeten uitleggen waarom zij niet of tijdelijk niet de code toepassen. In deze code staat onder andere de aanbeveling om een bestuur te hebben bestaande uit een oneven aantal. Indien clubs deze verklaring ondertekenen, dan aanvaarden zij publiekelijk de aanbevelingen uit de code goed sportbestuur en kunnen ze daar aan gehouden worden.

Bij het beperken van buitenlandse spelers moet rekening worden gehouden met Europese regelgeving en de eisen voortvloeiend uit deze regelgeving. De regel zoals die voorgesteld wordt, is in strijd met dit recht, evenals met jurisprudentie. Eventueel zou een regel die onderscheid maakt op Europese en niet-Europese spelers toelaatbaar zijn. Het gentleman's agreement is tevens geen optie, aangezien dit in strijd is met mededingingsrecht. De home grown player rule zou een optie kunnen zijn, maar heeft een minimaal effect. Daarbij wordt de evenredigheid in twijfel getrokken.

Betreffende bezwaar en beroep zal in beginsel de weg gevolgd moeten worden zoals die in de reglementen staat. Leden committeren zich namelijk automatisch aan deze verplichtingen. Hierna staat de weg naar de rechter nog open. Dit is immers een recht dat voortvloeit uit de Grondwet en uit het Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens. De rechter toetst dan marginaal. Middels arbitrage zou de rechter eventueel buitenspel gezet kunnen worden. Om aan de 'nieuwe' procedure te voldoen, zoals die in de memo staat, zal het Huishoudelijk Reglement gewijzigd moeten worden.

Hoofdstuk 1. Inleiding

§ 1.1 De organisatie

Alvorens in te gaan op de probleemstelling volgt eerst een korte beschrijving van de betreffende organisatie. De Nederlandse Volleybal Bond (Nevobo) is een vereniging, welke is opgericht op 6 september 1947 in Amsterdam.¹ De Nevobo is de overkoepelende organisatie voor volleyballers. Zij organiseren competities en toernooien binnen het volleybal, ondersteunen verenigingen en leden en houden zich bezig met het samenstellen en afvaardigen van de nationale teams.²

De Nevobo heeft net als vele organisaties een missie en een visie ontwikkeld, waarin hun (toekomst)beeld en beleid tot uiting komt. Als missie hebben zij: 'De Nederlandse Volleybal Bond is de autoriteit en bindende factor op het gebied van volleybal in al haar facetten. Zij maakt volleybal voor zoveel mogelijk mensen toegankelijk door een op maat gesneden dienstverlening'.³

De visie die zij hanteren luidt als volgt: 'De Nederlandse volleybal bond is de spil van een trotse volleybal community waar naast volleyballers en lokale verenigingen, onderwijsinstellingen en gemeenten in participeren en samenwerking teneinde de volleybalsport te versterken'.⁴ Dit komt ook overeen met het doel zoals zij dat in de statuten hebben neergelegd: 'De Nevobo stelt zich ten doel het doen beoefenen en bevorderen van de volleybalsport in al zijn verschijningsvormen'.

§ 1.2 Probleembeschrijving

Aangezien het doel van de Nevobo is: 'het doen beoefenen en bevorderen van de volleybalsport in al zijn verschijningsvormen', is het niet verwonderlijk dat zij op allerlei vlakken onderzoek doen in verband met de ontwikkeling van de volleybalsport.⁵ Zo is de Nevobo al sinds enige tijd onderzoek aan het doen betreffende de verbetering van het Eredivisie Zaalvolleybal in Nederland. Zij hebben geconstateerd dat er sprake is van een dalende lijn binnen de Eredivisie Zaalvolleybal. Naar aanleiding daarvan hebben zij het heft in handen genomen en een strategie ontwikkeld om deze dalende lijn tegen te gaan. Het toekomstbeeld dat zij voor ogen hebben is weergegeven in een memo en inhoudelijk al door de bondsraad aangenomen. Het beeld dat zij voor ogen hebben moet er zorg voor dragen dat:

- Talenten langer in Nederland blijven;
- (ex-) Internationals terugkeren in de Nederlandse competitie;
- De sportieve resultaten (Europees) toenemen;
- De media aandacht groeit;
- De publieke belangstelling toeneemt;
- Het aantal sponsors toeneemt.⁶

Juridisch gezien kleven er echter nog een aantal vragen aan deze memo. Inmiddels zijn er dan ook, onder andere vanuit verenigingen die ook kennis hebben genomen van de memo, enkele vraagtekens gezet bij een of meerdere voorstellen (eisen) uit de memo. Onderzocht gaat dan ook worden of voorstellen uit de memo wel juridisch haalbaar zijn. Hierbij kan gedacht worden aan de vraag of het toelaatbaar is om een maximum aantal

¹Artikel 3.1 Statuten Nevobo, p. 4.

² 'Nevobo', Nevobo, www.nevobo.nl (zoek op Nevobo).

³'missie, visie en beleid', Nevobo, www.nevobo.nl (zoek op missie).

⁴'missie, visie en beleid', Nevobo, www.nevobo.nl (zoek op missie).

⁵ Artikel 4.1 Statuten Nevobo, p. 5.

⁶Eredivisie Zaalvolleybal 2016+', 19 november 2015, p.2, (Memo).

buitenlandse spelers op het wedstrijdformulier te hebben (internationaal recht). Anderzijds bestaat er bijvoorbeeld de vraag hoe de memo zich verhoudt tot het verenigingsrecht.

§ 1.3 Complexiteit en relevantie

Deze opdracht wordt uitgevoerd ter afsluiting van een HBO-opleiding en dient derhalve ook van HBO niveau te zijn. De complexiteit van deze opdracht blijkt uit het feit dat er in eerste instantie zal moeten worden weergegeven welke juridische problemen er zijn. Dit zal vervolgens juridisch getoetst moeten worden. Dit in combinatie met meerdere rechtsgebieden maakt het onderzoek voldoende complex voor HBO niveau.

Het is voor de opdrachtgever relevant, omdat zij nieuwe regels in willen voeren en dit veranderingen met zich meebrengt die wel en niet gunstig zullen zijn voor verenigingen en spelers. In het kader daarvan is het belangrijk om te weten wat verenigingen tegen dit besluit kunnen doen. Daarnaast is het wel de bedoeling dat de voorstellen op (het liefst deze manier) kunnen worden doorgevoerd of dat ze aangepast moeten worden, alvorens ze doorgevoerd kunnen worden. Hiervoor is (juridisch) onderzoek noodzakelijk.

§ 1.4 Centrale vraag

In dit rapport wordt antwoord gegeven op de volgende vraag: In hoeverre kunnen de voorstellen, die de Nevobo heeft weergegeven in de memo en tot verbetering van de Eredivisie Zaalvolleybal moeten leiden, worden toegepast binnen de nieuwe Eredivisie Zaalvolleybal in het licht van het verenigingsrecht en de interne markt van de Europese Unie?

- Korte uitleg 'memo':

De memo is een document dat is opgesteld door de Nevobo. Hierin wordt beschreven waar de Nevobo naar toe wil met de Eredivisie Zaalvolleybal. Nieuwe voorstellen in verband houdende met de Eredivisie Zaalvolleybal staan hierin beschreven. Hierbij kan voornamelijk gedacht worden aan nieuwe eisen waar aan voldaan moet worden, indien een organisatie een licentie wil krijgen om deel te kunnen nemen aan de Eredivisie Zaalvolleybal.

§ 1.5 Doelstelling

Op 30 mei 2016 zal een onderzoeksrapport worden geleverd aan het afstudeeradres, te weten de Nederlandse Volleybalbond, waarin de conclusies en aanbevelingen staan beschreven betreffende de vraag of de voorstellen die gesteld zijn in de memo toepasbaar zijn in het licht van het verenigingsrecht en de interne markt van de Europese Unie.

§ 1.6 Deelvragen

Om de centrale vraag te beantwoorden, is het nodig om eerst een aantal deelvragen te beantwoorden. De volgende deelvragen zullen behandeld worden:

- **Wat wil de Nevobo precies invoeren?**
Wat is de achtergrond van de memo? Wat is het doel van de memo? In de memo worden een aantal eisen gesteld, waar verenigingen zich aan moeten (gaan) houden. Wat zijn de belangrijkste (juridische) kwesties/eisen die er spelen? Welke zijn van belang bij dit onderzoek?
- **Wat is de huidige situatie?**
Hoe zit de organisatiestructuur in elkaar? Wat staat er in de statuten? Wat is belangrijk uit de reglementen? Welke rechten en plichten zijn er?
- **Wat valt er verenigingsrechtelijk te zeggen over de memo?**
Hoe zit het met de aansprakelijkheid van bestuurders? Wat zijn de gevolgen van de verplichting tot inschrijving bij de kamer van koophandel? Waar moet rekening mee worden gehouden?

- **Wat valt er te zeggen over voorstellen uit de memo in relatie met internationale wet- en regelgeving?** Kan er een maximum worden gesteld aan het aantal 'buitenlanders' op het wedstrijdformulier? Vergelijking met andere sportbonden? FIFA/UEFA? NBB?
- **Wat kunnen verenigingen doen tegen een besluit van de Nevobo?** Hoe is het nu geregeld en waar? Hoe verhoudt de nieuwe situatie zich met de oude? Speelt arbitrage een rol? Speelt de rechtbank een rol? Hoe zit het met de commissie van beroep?

§ 1.7 Bronnen en methoden

Voor het verzamelen van informatie en het opdoen van kennis is het van belang om meerdere en verschillende bronnen te onderzoeken. Bronnen geven weer waar de informatie, die gebruikt wordt bij het onderzoek, vandaan komt. Gedacht kan worden aan rechtsbronnen (zoals wetten, verdragen en jurisprudentie), literatuur (zoals tijdschriften en boeken), documenten (zoals kamerstukken, dossiers, rapporten, nota's e.d.) en elektronische bronnen.⁷

In dit onderzoek zullen rechtsbronnen, literatuur, documenten en elektronische bronnen geraadpleegd worden. Bij de eerste twee deelvragen zullen voornamelijk documenten en elektronische bronnen geraadpleegd worden. Hierbij kan gedacht worden aan de statuten en reglementen van de Nevobo. Deze zijn online te vinden. Bij de overige deelvragen zullen naar alle waarschijnlijkheid alle bovengenoemde bronnen geraadpleegd worden. Er zal juridisch getoetst moeten worden, daar komen rechtsbronnen (zoals de wet, jurisprudentie en verdragen) bij kijken. Daarnaast is veel informatie, met betrekking tot sport en recht, te vinden in tijdschriften en boeken, literatuur zal dus ook geraadpleegd moeten worden. Tot slot zullen natuurlijk ook documenten en elektronische bronnen gebruikt worden. Dit omdat bijvoorbeeld artikelen uit de media en andere sportbonden relevant kunnen zijn ten aanzien van dit onderzoek.

Bij methoden is het de bedoeling dat er gekeken wordt naar de manier waarop je bronnen gebruikt. Het geeft weer hoe je uit de bronnen juiste informatie gaat halen en of je dit op een valide wijze doet. Er kan, kortweg, onderscheid worden gemaakt tussen een aantal verschillende methoden. De volgende methoden zouden van toepassing kunnen zijn: de inhoudsanalyse, het interview, de enquête en de observatie.⁸

In dit onderzoek zal voornamelijk de inhoudsanalyse gebruikt gaan worden. Dit omdat er, zoals bij de bronnen weergegeven, gebruik wordt gemaakt van onder andere rechtsbronnen en literatuur. Dit zijn bronnen die bestaande informatie bevatten. Wat weer overeenkomt met de betekenis van de inhoudsanalyse. Het gebruik van de inhoudsanalyse komt dan ook op het volgende neer: er zal gekeken worden naar bestaande informatie. De informatie die verzameld wordt zal geselecteerd moeten worden. Na deze selectie zal alleen de relevante informatie overblijven. Deze informatie zal vervolgens uiteengezet worden en/of toepast worden op de deelvragen en dus ook op de centrale vraag.⁹

§ 1.8 Methodische verantwoording

Bij de methodische verantwoording worden de keuzes voor de bronnen en methoden van het onderzoek verantwoord.¹⁰ Qua bronnen heb ik gekozen voor rechtsbronnen, literatuur, documenten en elektronische bronnen. Bij de vraagstelling was het al duidelijk dat er

⁷ Van Schaaijk 2011, p. 83

⁸ Van Schaaijk 2011, p. 87

⁹ Van Schaaijk 2011, p. 88

¹⁰ Van Schaaijk 2011, p. 92

getoetst moest gaan worden aan wet- en regelgeving, logisch ook in het kader van een juridische opleiding, vandaar de keuze voor rechtsbronnen. Uiteraard is er ook veel informatie te vinden in boeken, documenten en op het web. De ene bron heeft betrekking op de Nevobo als organisatie en hoe deze is ingericht en andere bronnen hebben weer betrekking op de theorie achter bijvoorbeeld wet- en regelgeving.

Er is gebruik gemaakt van verscheidene literatuur (boeken, tijdschriften e.d.) om te waarborgen dat het onderzoek niet louter op de mening van een enkele auteur gebaseerd is. Dit zorgt ervoor dat het onderzoek zo zorgvuldig en objectief mogelijk blijft. Qua rechtsbronnen zullen in ieder geval het Burgerlijk Wetboek, de Handelsregisterwet 2007, het Handelsregisterbesluit 2008, verdragen en jurisprudentie behandeld. Dit omdat het onderzoek onder andere betrekking heeft op ondernemingsrechtelijke vraagstukken die betrekking hebben op de vereniging als rechtspersoon en daarbij bestaat er een internationaal vraagstuk.

Qua methoden heb ik ervoor gekozen om met name de inhoudsanalyse toe te passen. Zoals eerder vermeld gaat het hierbij om het zoeken van bestaande informatie en deze selecteren en toepassen. Al tijdens beginnend onderzoek is genoeg informatie gevonden waarmee de voorliggende deelvragen en dus uiteindelijk de centrale vraag beantwoord kan worden. Dit is in de loop der weken alleen nog maar meer geworden. Veel van deze informatie volgt uit wet- en regelgeving en uit boeken. Deze zijn opgesteld door de overheid en door personen die uit het werkveld komen en/of studenten aan de universiteit dan wel het hbo. Ik ga er dan ook vanuit dat deze bronnen om die reden betrouwbaar zijn. De datum van de bron moet daarbij wel in acht worden genomen.

§ 1.9 Vooruitblik & Leeswijzer

Bijzonder aan dit onderzoeksrapport is dat er meerdere rechtsgebieden aan bod komen. Zo komen het verenigingsrecht en het internationale recht aan bod. Alvorens aan het juridische deel te beginnen, zal eerst wat praktische informatie beschreven worden. Het huidige en tevens eerste hoofdstuk betreft een inleiding. In hoofdstuk twee zal vervolgens besproken worden wat de memo nou precies inhoudt, wat het doel hiervan is en welke punten uit de memo belangrijk zijn voor dit onderzoek. Voorts wordt in hoofdstuk drie de Nevobo als organisatie onder de loep genomen. De structuur, rechten en plichten van de Nevobo worden hier besproken. In hoofdstuk vier wordt de memo in het licht van het verenigingsrecht bekeken. Welke wettelijke bepalingen verband houden met de verplichtingen uit de memo, in het licht van hoofdstuk twee, komen hier aan bod en wat zeggen die bepalingen. Voorts wordt in hoofdstuk vijf het internationale vraagstuk belicht. Hierin wordt bekeken wat internationale regelgeving zegt en wat dat betekent voor het internationale vraagstuk. Tevens beschrijft dit hoofdstuk enkele soortgelijke situaties bij andere sportbonden. In hoofdstuk zes wordt vervolgens nog ingegaan op bezwaar en beroep binnen het verenigingsrecht. Ten slotte staan in hoofdstuk zeven de conclusies en aanbevelingen. Om het rapport overzichtelijk te houden, wordt vanaf hoofdstuk twee elk hoofdstuk met een inleiding begonnen en wordt elke hoofdstuk met een samenvatting dan wel een conclusie afgesloten.

Hoofdstuk 2. De Nevobo & de Memo

Op 15 november 2013 is op de site van de Nevobo een herontwerp van de Eredivisie gepubliceerd.¹¹ Uit deze publicatie blijkt dat men sinds een aantal jaren bezig is met de herinrichting van de Eredivisie volleybal. Dit omdat de Eredivisie volleybal steeds verder weg dreigt te zakken op sporttechnisch, commercieel en organisatorisch gebied. De ambitie naar aanleiding hiervan is het volgende: 'in 2016 heeft de bond samen met de verenigingen een model ontwikkeld dat leidt tot aansluiting bij de Europese top voor Nederlandse verenigingen die uitkomen in de Eredivisie'.¹² Vervolgens is Op 19 november 2015 op de site van de Nevobo een memo gepubliceerd waarin de strategie om de Eredivisie zaalvolleybal te verbeteren staat weergegeven.¹³ Niet alle onderwerpen uit deze memo zijn belangrijk en/of relevant in het kader van deze scriptie. In dit hoofdstuk zullen kort de belangrijkste en de relevante onderwerpen uit de memo voor dit onderzoek worden besproken.

§ 2.1 De Memo

Uit deze memo blijkt, zoals eerder aangegeven, dat er de afgelopen jaren een negatieve spiraal te zien is binnen de Eredivisie Zaalvolleybal. Deze dalende lijn uit zich niet alleen op het gebied van de sportieve resultaten, maar is ook te zien op gebieden zoals: de media-aandacht, de kwaliteit van de trainingsprogramma's, de stabiliteit van de Eredivisie organisaties en het binden van talenten.¹⁴ De memo is op 12 december aan de Bondsraad voorgelegd en qua inhoud aangenomen.¹⁵ Wel wordt de memo nog verder geconcretiseerd, uitgewerkt en ontwikkeld. Zo is in de loop der weken een nieuw concept bedacht waarin de licentie-eisen worden verdeeld in een A- of B-categorie. De eisen die onder de A-categorie vallen, zijn de 'harde eisen'. Organisaties moeten aan deze eisen voldoen. De eisen die onder de B-categorie vallen, zijn de 'zachte eisen'. Organisaties hoeven niet aan alle zachte eisen te voldoen. Zij moeten een minimaal aantal punten scoren binnen de B-categorie. Deze punten kunnen zij verdienen door aan bepaalde eisen te voldoen. Welke eisen gekozen worden maakt niet uit, als het aantal punten maar behaald wordt.¹⁶

In de memo wordt een toekomstbeeld geschetst, welke een positieve lijn in moet zetten voor de Eredivisie Zaalvolleybal op onder andere bovengenoemde punten. Het vergroten van kwaliteit en eenduidigheid met een duurzaam karakter zijn de kernpunten binnen de strategie die zij willen gaan volgen.¹⁷ Hierbij wordt ingezet op de volgende gebieden:

- De kwaliteit van de Eredivisie organisaties en hun bestuur;
- Het sporttechnisch programma & staf;
- De maatschappelijke impact & regiofunctie;
- Entertainment & hospitality;
- Wedstrijdmodel & Arbitrage;
- Accommodatie;
- Marketing & communicatie.

Binnen deze gebieden worden verschillende eisen gesteld aan organisaties binnen de Eredivisie Zaalvolleybal. Deze eisen zullen worden ondergebracht in een licentiesysteem, waar organisaties aan zullen moeten voldoen indien zij willen uitkomen in de Eredivisie Zaalvolleybal competitie. Voorts dienen zij zich ook te houden aan de afspraken die gemaakt worden in verband met de Eredivisie Zaalvolleybal.¹⁸ Deze memo ziet dus niet

¹¹ 'Herontwerp Eredivisie', Nevobo 15 november 2013, www.volleybal.nl (zoek op *herontwerp*).

¹² 'Herontwerp Eredivisie', Nevobo 15 november 2013, p.1.

¹³ 'Eredivisie Zaalvolleybal 2016+', Nevobo 19 november 2015, www.volleybal.nl (zoek op *memo eredivisie*).

¹⁴ 'Eredivisie Zaalvolleybal 2016+', 19 november 2015, p. 1, (Memo).

¹⁵ 'Bijeenkomst bondsraad', Nevobo 12 december 2015, www.volleybal.nl (zoek op *bijeenkomst bondsraad*).

¹⁶ Zie bijlage 1, 'Licentie-eisen Eredivisie Zaalvolleybal 2016+', p.1.

¹⁷ 'Eredivisie Zaalvolleybal 2016+', 19 november 2015, p. 2, (Memo).

¹⁸ 'Eredivisie Zaalvolleybal 2016+', 19 november 2015, p. 23, (Memo).

louter op de nieuwe licentie-eisen, maar omvat ook enkele vereisten die buiten het licentiesysteem zullen gaan vallen. Dit alles onder voorbehoud van eventuele wijzigingen. Een aantal van de gebieden, zoals hierboven opgesomd, bevat juridische vraagstukken en/of gevolgen. Deze gebieden zullen hieronder kort worden toegelicht. Aangezien niet alle punten relevant zijn, worden enkel de belangrijkste punten besproken. Dit zijn de punten die verband hebben met de vragen die naar voren zijn gekomen. In verband met de omvangrijkheid van de onderwerpen en het prioriteitsgehalte zullen sommige onderwerpen in de komende hoofdstukken uitvoeriger behandeld worden dan andere.

§ 2.2 Organisatie & bestuur¹⁹

Een volleybalteam is onderdeel van een organisatie. Dit kan onder andere een vereniging, stichting of BV zijn. Wat voor organisatie het is maakt in het nieuwe licentiesysteem niet uit. De organisatie zal kunnen toetreden tot de eredivisie indien zij voldoen aan de eisen die gesteld worden middels het nieuwe licentiesysteem. Gezien de omvangrijkheid zal dit onderzoek zich richten op de vereniging. Binnen dit licentiesysteem zullen ook een aantal eisen worden gesteld op het gebied van organisatie en bestuur. Zo wordt bijvoorbeeld aan de organisatie, die de licentieaanvraag doet, de eis gesteld om ingeschreven te staan bij de Kamer van Koophandel (KvK). De aanvrager wordt vervolgens ook meteen gezien als de licentiehouder.

§ 2.2.1 Bestuurders

Ook aan het bestuur zullen meerdere eisen worden gesteld. Dit omdat het vervullen van een bestuursfunctie, zeker in het kader van topsport, een taak is die niet onderschat moet worden. De volgende eisen zullen aan het bestuur gesteld worden:

- Het bestuur dient te bestaan uit minimaal 3 leden of een ander oneven aantal;
- Het bestuur werkt met een rooster van aftreden. Een bestuurder kan maximaal drie termijnen van drie jaar zitting hebben in het bestuur van een Eredivisie organisatie die uitkomt in de nieuwe opzet;
- Op de website van de Eredivisie organisatie dienen de zittende bestuurders en de eventuele portefeuilleverdeling gepubliceerd te zijn;
- Alle Eredivisie organisaties committeren zich aan de code Goed Sportbestuur; Dit doen zij doormiddel van het ondertekenen en insturen van een akkoordverklaring Eredivisie volleybal.²⁰
- Minimaal één bestuurder dient deel te nemen aan de gratis masterclass;
- Minimaal één bestuurder dient het bestuurderscongres bij te wonen;
- Minimaal één bestuurder, die staat ingeschreven bij de KvK, dient aanwezig te zijn bij het Eredivisie overleg;

§ 2.2.2 Planning, control cyclus & financiën

Niet alleen de bestuurders moeten aan nieuwe eisen gaan voldoen. Er zullen ook eisen gesteld worden aan het beleid en de planning van het beleid en de financiën van de Eredivisie organisatie. De Eredivisie clubs zullen een jaarplan en jaarbudget op moeten stellen. Deze dienen zij te overleggen aan de Nevobo. Het jaarplan is voorzien van een beschrijving van de te nemen stappen om de doelstellingen uit het jaarplan te realiseren. Aan het jaarplan is tevens een begroting gekoppeld.

Tevens dienen de Eredivisie clubs, naast het jaarplan en de begroting, een jaarverslag en jaarrekening aan het expertpanel te verstrekken. Deze dienen op uiterlijk 1 december te worden verstrekt. Daarnaast moeten zij verplicht een liquide reserve hebben (of daar naar toe werken) dat tussen de 5% en 10 % ligt. Tot slot zal de facturatie van het teamgeld in vier termijnen plaats vinden en zal dit tevens per automatische incasso gebeuren.

¹⁹ Eredivisie Zaalvolleybal 2016+', 19 november 2015, p. 4-7, (Memo).

²⁰ Zie bijlage 1, 'Licentie-eisen Eredivisie Zaalvolleybal 2016+', p.4.

§ 2.2.2.1 Expertpanel

Er zal in de nieuwe Eredivisie Zaalvolleybal een Expertpanel worden opgericht. Dit panel bestaat uit acht leden. Zes van deze leden worden door de bondsraad benoemd. Deze leden hebben een achtergrond of zijn werkzaam als: jurist, marketeer, financial, bedrijfskundige, wethouder/ ambtenaar en een (ex)top volleyballer. Daarnaast zal de manager wedstrijdwezen en de financieel manager van de Nevobo deelnemen bij het Expertpanel. Het Expertpanel zal onder andere een adviserende rol hebben met betrekking tot het verstrekken van licenties. Waarna de directie het definitieve besluit, tot het al dan niet verstrekken van een licentie, neemt.²¹

§ 2.3 Wedstrijdmodel & arbitrage²²

Niet alleen op het gebied van organisatie en bestuur komen vragen naar voren. Ook op het gebied van het wedstrijdmodel & arbitrage komen een aantal punten naar voren. Zo zullen in de nieuwe Eredivisie zaalvolleybal de rechten om wedstrijden te wijzigen worden beperkt. Dit met het oog op het brengen van rust en stabiliteit binnen het wedstrijdschema. Wedstrijden zullen, in de regel, niet meer verzet kunnen worden indien spelers bijvoorbeeld internationale verplichtingen hebben.

§ 2.3.1 Buitenlandse spelers

Naast de veranderingen op het gebied van het wedstrijdmodel, wordt er ook een maximum gesteld aan het aantal buitenlandse dat gelijktijdig op het wedstrijdformulier mag staan. Dit aantal wordt gemaximeerd op twee buitenlandse spelers per wedstrijd. Wel staat het Eredivisie organisaties vrij om meer (dan twee) buitenlandse spelers onder contract te hebben staan. Onder buitenlandse spelers wordt in dit geval verstaan: spelers die niet beschikken over de Nederlandse nationaliteit.

§ 2.4 Besluit & beroep

Indien een Eredivisie organisatie het niet eens is met het besluit van de directie, in het kader van de licentieaanvraag, kunnen zij dit mededelen aan het bestuur van de Nevobo. Het bestuur zal vervolgens een definitief besluit, met betrekking tot de licentieaanvraag, nemen. Dit na raadpleging van de directie. Eredivisie organisaties die het hierna nog steeds niet eens zijn met het besluit kunnen beroep aantekenen bij de reeds bestaande Commissie van Beroep van de Nevobo. De Commissie zal vervolgens niet meer inhoudelijk toetsen, maar zal kijken of de licentieaanvraag daadwerkelijk getoetst is aan de licentievoorwaarden en zal kijken of, bij de beoordeling van de licentieaanvraag, de juiste procedure is gevolgd.²³

Als handhaving van het nieuwe licentiesysteem zal een apart sanctiereglement worden ontwikkeld dat enkel ziet op de toepassing van de licentie-eisen van Eredivisie organisaties met een actieve licentie. Deze sancties variëren van geldboetes tot administratieve maatregelen.²⁴

§ 2.5 Samenvatting

Op verschillende gebieden zakt de Eredivisie Zaalvolleybal steeds verder weg. Naar aanleiding daarvan is een memo opgesteld met daarin een strategie om de Eredivisie Zaalvolleybal weer een stijgende lijn te geven. Deze strategie bevat onder andere eisen waar Eredivisie clubs zich aan zullen moeten houden, willen ze een licentie krijgen om in de Eredivisie te mogen uitkomen. Op het gebied van organisatie & bestuur, Wedstrijdmodel & arbitrage en besluit & beroep zijn een aantal vragen naar voren gekomen. De Memo is in constante ontwikkeling. Op dit moment speelt het idee om twee

²¹Eredivisie Zaalvolleybal 2016+', 19 november 2015, p. 27, (Memo).

²²Eredivisie Zaalvolleybal 2016+', 19 november 2015, p. 15-18, (Memo).

²³Eredivisie Zaalvolleybal 2016+', 19 november 2015, p. 27, (Memo).

²⁴Eredivisie Zaalvolleybal 2016+', 19 november 2015, p. 25, (Memo).

categorieën te maken. De A- en B-categorie. Clubs moeten zich houden aan de A-categorie, maar kunnen zelf invulling geven aan de B-categorie.

Binnen organisatie & bestuur wordt onder andere de eis gesteld aan een Eredivisie club om ingeschreven te staan bij de Kamer van Koophandel. Aan het bestuur wordt onder meer de eis gesteld om te bestaan uit minimaal drie leden of een ander oneven aantal. Daarnaast moeten de organisaties zich committeren aan de code Goed Sportbestuur, dienen bestuursleden deel te nemen aan verschillende activiteiten en worden er standaard overeenkomsten opgesteld. Tevens dienen zij een jaarplan en jaarbudget op te stellen en deze aan de Nevobo te verstrekken. De Eredivisie clubs zullen ook een jaarrekening en jaarverslag moeten op stellen. De jaarrekening en het jaarverslag verstrekken zij aan het Expertpanel.

Tot slot bestaat er nog de vraag welke mogelijkheden clubs hebben om een besluit van de Nevobo aan te vechten en willen zij het aantal buitenlandse spelers maximaliseren tot twee per wedstrijd. Het staat clubs wel vrij om meerdere buitenlandse spelers onder contract te hebben.

Hoofdstuk 3. De Nevobo: structuur, rechten & plichten

De Nevobo wil, voor zover haalbaar, de Memo en dus de daarin genoemde punten doorvoeren. Bij de doorvoering hiervan en de nieuw gestelde eisen komt het een en ander kijken. Hierbij kan gedacht worden aan de positie die de Nevobo inneemt, de organisatiestructuur, de statuten, de reglementen, de organen van de Nevobo en de rechten en plichten die de Nevobo heeft en die de leden van de Nevobo hebben. In dit hoofdstuk zal worden ingegaan op bovengenoemde punten.

§ 3.1 De positie van de Nevobo binnen het volleybal.

De Nevobo is de overkoepelende organisatie voor volleyballers. Zij organiseren competities en toernooien. De Nevobo is de vertegenwoordiger van de volleybalsport in Nederland. Haar bevoegdheden strekken tot heel Nederland en zij erkennen geen andere organisatie die dezelfde doelstelling en werkzaamheid heeft in Nederland als de Nevobo.²⁵ De Nevobo is aangesloten en/of ingedeeld bij de Federation Internationale de Volleyball (FIVB), de Confederation Europeenne de Volleyball (CEV) en het Nederlands Olympisch Comité*Nederlandse Sport Federatie (NOC*NSF).²⁶

§ 3.2 De werkorganisatie

De Nevobo kent een hoofdkantoor in Nieuwegein en vier regiokantoren. Het hoofdkantoor organiseert de nationale competities en toernooien.²⁷ De Eredivisie maakt onderdeel uit van de nationale competitie.²⁸

§ 3.3 Juridische structuur Nevobo

De Nevobo is een vereniging met volledige rechtsbevoegdheid.²⁹ De bepalingen van titel 1 en titel 2 van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek (BW) zijn hierop van toepassing. In titel 1 zijn algemene bepalingen betreffende rechtspersonen opgenomen. In titel 2 staan bepalingen die specifiek betrekking hebben op verenigingen. Er bestaan binnen het verenigingsrecht twee typen verenigingen, de formele en de informele vereniging. De Nevobo is een formele vereniging.³⁰ Dit blijkt onder meer uit het feit dat de Nevobo een vereniging met volledige rechtsbevoegdheid is. Dit is onder andere van belang in verband met de aansprakelijkheid, hierover in hoofdstuk 4 meer.

§ 3.4 Organen

Een vereniging heeft een tweeledige organisatiestructuur en is verplicht om in ieder geval als organen een bestuur en een ledenvergadering te hebben.³¹ Deze organen worden tevens in meerdere wettelijke bepalingen expliciet genoemd. Buiten deze organen genieten verenigingen veel vrijheid om andere organen al dan niet in het leven te roepen.³² De Nevobo kent de volgende organen: het Bondsbestuur, de Bondsraad, de Regioraden, de Directie, de commissies met een rechtsprekende taak, de personen en commissies die bij of krachtens de statuten of de wet belast zijn met een nader omschreven taak en aan wie daarbij beslissingsbevoegdheid is toegekend.³³ Een aantal van deze organen zal hieronder kort worden toegelicht.

§ 3.4.1 Het Bondsbestuur

Het Bondsbestuur is het orgaan als bedoeld in artikel 2:33 BW en dus belast met het besturen van de Nevobo. Daarnaast richten zij zich op de beleidsvormende taak en

²⁵ Artikel 4.2 Statuten Nevobo, p. 5.

²⁶ Artikel 5.1 Statuten Nevobo, p. 5.

²⁷ 'Contact', Nevobo, www.nevobo.nl (zoek op *contact*).

²⁸ 'Nationale Competitie', Nevobo, www.nevobo.nl (zoek op *nationale competitie*).

²⁹ Artikel 1.1 onder 12 Statuten Nevobo, p. 4.

³⁰ Artikel 1.1 onder 12 Statuten Nevobo, p. 4.

³¹ Kroeze, Timmerman & Wezeman 2013, p. 128.

³² Kroeze, Timmerman & Wezeman 2013, p. 128.

³³ Artikel 12.3 Statuten Nevobo, p. 8.

toezichthoudende rol binnen de Nevobo en de werkorganisatie.³⁴ Het Bondsbestuur vertegenwoordigt tevens de Nevobo.³⁵ Het Bondsbestuur bestaat uit zeven meerderjarige personen. Drie van hen zijn Bondsbestuursleden N en vier van hen zijn Bondsbestuursleden R. De Bondsbestuursleden worden benoemd door de Bondsraad met in achtneming van hetgeen in de statuten is bepaald. De N leden komen uit een voordracht door het bondsbestuur en de R leden uit een voordracht door de Regioraad.³⁶ Het Bondsbestuur kan in beginsel alleen geldige besluiten nemen indien de meerderheid van zijn leden ter vergadering aanwezig is, besluitvorming geschiedt met algemene stemmen. Bij het ontbreken van consensus geschiedt besluitvorming met volstrekte meerderheid, tenzij de statuten anders bepalen.³⁷

§ 3.4.2 De Bondsraad

De Bondsraad is het orgaan als bedoeld in artikel 2:40 BW en is dus de algemene vergadering. Aan de Bondsraad komen alle bevoegdheden toe, die niet door de wet of de statuten aan andere organen zijn opgedragen. De Bondsraad bestaat uit afgevaardigden die door en uit de leden worden gekozen. De Bondsraad vergadert minimaal twee keer per jaar. Besluiten worden genomen met een volstrekte meerderheid van de uitgebrachte geldige stemmen, tenzij de statuten anders bepalen.³⁸

§ 3.4.3 De Directie

De Directie is het orgaan dat de leiding van de werkorganisatie heeft. Onder verantwoordelijkheid van het Bondsbestuur voeren zij onderdelen van de taak van het Bondsbestuur uit. Deze onderdelen zijn schriftelijk vastgelegd in een door het Bondsbestuur vastgesteld Directiestatuut.³⁹

§ 3.4.4 Commissies met een rechtsprekende taak

De Nevobo kent twee rechtsprekende commissies. Dit zijn de Strafcommissie en de Commissie van Beroep.⁴⁰ De Strafcommissie onderzoekt alle feiten waarvan vermoed wordt dat zij strafbaar zijn op grond van de Statuten en reglementen van de Nevobo.⁴¹ Daarnaast onderzoeken zij zaken waarvoor zij op grond van andere reglementen de bevoegdheid voor hebben gekregen.⁴² De Commissie van Beroep behandelt ieder beroep dat is ingesteld tegen een uitspraak van de Strafcommissie, met dien verstande dat beroep open staat tegen deze uitspraken. Daarnaast behandelt de Commissie van Beroep zaken waarvoor zij op grond van andere reglementen de bevoegdheid voor hebben gekregen.⁴³

§ 3.5 Leden

Een vereniging is een rechtspersoon met leden, ex artikel 2:26 lid 1 BW. In Nederland kunnen een drietal categorieën worden onderscheiden betreffende de gebondenheid aan een organisatie. Dit zijn de categorie waarbij zowel sportclubs als leden van die sportclubs lid kunnen zijn, de categorie waar alleen leden van sportclubs lid kunnen zijn en de categorie waarbij alleen de sportclub lid kan zijn.⁴⁴ Bij de Nevobo zijn zowel sportverenigingen zelf als de leden van de sportvereniging lid van de Nevobo. Daarnaast worden tevens als leden aangemerkt: persoonlijke leden (natuurlijke personen, geen lid zijnde van een aangesloten vereniging), buitengewone leden (alle niet in sub a genoemde

³⁴ Artikel 14.1 Statuten Nevobo, p. 11.

³⁵ Artikel 21.1 Statuten Nevobo, p. 18.

³⁶ Artikel 13.1 en 13.2 Statuten Nevobo, p. 9.

³⁷ Artikel 15.4 en 15.5 Statuten Nevobo, p. 11.

³⁸ Artikel 16.2, 17.1 en 19.6 Statuten Nevobo, p. 12 – 16.

³⁹ Artikel 1.1 Statuten Nevobo, p. 3.

⁴⁰ Artikel 4.1.3.1 Reglement Strafbzaken, p. 3.

⁴¹ Artikel 4.1.2.1 Reglement Strafbzaken, p. 3.

⁴² Artikel 4.1.3.2 Reglement Strafbzaken, p. 3.

⁴³ Artikel 4.1.3.3 Reglement Strafbzaken, p. 3.

⁴⁴ Van Staveren 2007, p. 48.

privaatrechtelijke rechtspersonen die als zodanig zijn toegelaten), ereleden en leden van verdienste.⁴⁵

§ 3.6 Rechten en plichten binnen het verenigingsrecht

In Nederland geldt vrijheid van vereniging op grond van artikel 8 Grondwet. Dit recht kan enkel beperkt worden in het belang van de openbare orde. Titel 2 van boek 2 BW biedt dan ook veel vrijheid om de vereniging naar eigen inzicht in te richten. Een vereniging wordt tot stand gebracht om samen een doel te bereiken, zonder dat de eventuele winst wordt verdeeld onder de leden, wat ook niet mag ex artikel 2:26 lid 3 BW. Vrijwillige samenwerking is dan ook in beginsel de essentie van het lid zijn binnen een vereniging. Gelijkheid binnen de vereniging staat hier in nauw verband mee. De uitwerking van rechten en plichten zal dan ook veelal gebaseerd zijn op dit beginsel.⁴⁶ De wet geeft in artikel 2:38 BW een formeel recht aan leden. Dit artikel zegt dat leden toegang hebben tot de algemene vergadering en daar ieder (minimaal) één stem hebben. De statuten kunnen, ex artikel 2:39 BW, bepalen dat de algemene vergadering bestaat uit afgevaardigden die gekozen zijn door de leden. Dit is ook zo geregeld bij de Nevobo.⁴⁷

Op grond van artikel 2:8 lid 1 BW dienen de leden van een vereniging en de vereniging zich zodanig tegenover elkaar te gedragen zoals dat op grond van redelijkheid en billijkheid van hen kan worden verwacht. Op grond van 2:8 lid 2 BW is een tussen de Vereniging en haar leden geldende regel krachtens de wet, statuten, reglementen of besluiten niet van toepassing indien deze naar redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar is. Voorts kan er veel bepaald worden middels de statuten. Zo staat in artikel 2:27 lid 4 BW dat in de statuten moet staan welke verplichtingen de leden hebben tegenover de vereniging. Deze verplichtingen zijn weergegeven in de artikelen 8.1 tot en met 8.3 van de statuten van de Nevobo en bestaat onder andere uit de verplichting om de statuten, reglementen, richtlijnen en besluiten van de Nevobo na te leven. Wanneer van redelijkheid en billijkheid wordt gesproken, moet worden bepaald aan de hand van de omstandigheden van het geval. Hierbij spelen de belangen van de betrokken personen een belangrijke rol. De rechter toets bij de redelijkheid en billijkheid marginaal, want de toetsing of een besluit redelijk en billijk is, is in eerste instantie een taak van de vereniging. De belangen van de vereniging en de belangen van degene die zich hierop beroept worden meegenomen in de beoordeling.⁴⁸ Op grond van artikel 3:12 BW moet bij de vaststelling van de redelijkheid en billijkheid rekening worden gehouden met de algemeen erkende rechtsbeginselen, met de in Nederland levende rechtsovertuigingen en met de maatschappelijke en persoonlijke belangen. Hierbij kan gedacht worden aan het gelijkheidsbeginsel en het beginsel van hoor en wederhoor. Indien het beginsel van hoor en wederhoor is geschonden zal de totstandkoming van een besluit al gauw in strijd zijn met de redelijkheid in billijkheid. Tevens in het geval dat een besluit ongelijke gevolgen heeft (discrimineert), zal een besluit als niet redelijk en billijk worden gekwalificeerd.⁴⁹ Indien het besluit niet redelijk en billijk was, dan kan de rechter het besluit vernietigen op grond van artikel 2:15 lid 1 sub b BW.

§ 3.6.1 Statuten

Van veel wettelijke bepalingen, binnen het verenigingsrecht, mag worden afgeweken middels de statuten. Immers staat er in veel wettelijke bepalingen vaak een regel of een soortgelijke regel: 'tenzij de statuten anders bepalen'. In de statuten staan de grondregels van de vereniging. De leden en organen zijn gebonden aan de statuten. Van de statuten kan niet worden afgeweken, tenzij de statuten worden gewijzigd. Sportclubs zullen hun statuten moeten afstemmen op die van de nationale sportbond. De sportbond zal op haar

⁴⁵ Artikel 6.1 Statuten Nevobo, p. 5.

⁴⁶ Van Staveren 2007, p. 52.

⁴⁷ Artikel 16.1 en 16.2 Statuten Nevobo, p. 12.

⁴⁸ Overes, Ploeg & Veen 2013, p. 111 - 112.

⁴⁹ Overes, Ploeg & Veen 2013, p. 113.

beurt haar statuten moeten afstemmen met de internationale sportorganisatie.⁵⁰ Verplichtingen, opgelegd door de Nevobo, die haar basis hebben in de statuten, zullen dan ook moeten worden opgevolgd door sportverenigingen.

§ 3.6.2 Reglementen en besluiten

Reglementen en besluiten concretiseren de rechten en verplichtingen die een sporter heeft en zijn een andere vorm van regelgeving binnen een vereniging. Deze reglementen en besluiten vinden hun grondslag in de statuten, zo blijkt uit artikel 2:15 BW. Reglementen zijn doorgaans regels die zijn vastgesteld ten behoeve van bijvoorbeeld de ordening van een vereniging en heeft haar positie tussen de statuten en de besluiten. Dit betekent dat besluiten die in strijd zijn met reglementen onverbindend zijn. Wel moet de belanghebbende zich op de vernietigbaarheid beroepen.⁵¹ Dit blijkt onder andere uit artikel 2:15 lid 1 sub c BW, waarin staat dat een besluit vernietigbaar is indien deze in strijd is met een reglement. Aangezien de wet niet bepaalt wat precies een reglement is, staat het verenigingen vrij om iets al dan niet aan te duiden als een reglement. Reglementen worden schriftelijk opgesteld.⁵²

De Nevobo kent richtlijnen. Een richtlijn, zoals genoemd in artikel 24.3 van de statuten, is een besluit van een orgaan waartoe zij bij reglement bevoegd is. Een richtlijn is bindend voor alle leden. Een richtlijn heeft rechtskracht zodra hij niet is tegengehouden door de bondsraad en is gepubliceerd.⁵³ Het (huidige) licentiesysteem is ook weergegeven in een richtlijn (Richtlijn R 3.3).

Besluiten moeten geldig genomen worden. Om tot een geldig besluit te komen moet, behoudens afwijkingen volgens de statuten, worden voldaan aan twee vereisten:

- De vergadering van het orgaan dat het besluit neemt moet op een juiste manier bijeengeroepen zijn;
- Een meerderheid van de leden van het orgaan heet voor het voorstel gestemd.⁵⁴

De inhoud van de memo is voorgelegd aan de Bondsraad. Besluiten, door de bondsraad, worden genomen met een volstrekte meerderheid van de uitgebrachte geldige stemmen.⁵⁵

Niet elke besluit dat genomen wordt, is een besluit in juridische zin. Een besluit in juridische zin is een besluit indien er een rechtsgevolg aan de beslissing vast zit. Hiervan is sprake indien er een wijziging optreedt in het interne recht van de vereniging of in de rechtsbetrekking met anderen. Voorbeelden zijn: het vaststellen van de jaarrekening, wijziging van de statuten en het vaststellen van contributie. Een besluit dat genomen is door een orgaan van de vereniging kan gekwalificeerd worden als een rechtshandeling van de vereniging. Dit betekent dus dat een besluit nietig of vernietigbaar kan zijn.⁵⁶ Een negatieve beslissing van een orgaan van een rechtspersoon kan niet als een besluit van een rechtspersoon als bedoeld in artikel 2:14 en 2:15 BW worden gezien. In een dergelijk geval kan dus niet in rechte worden opgekomen tegen het genomen besluit.⁵⁷ Meer over vernietigbare en nietige besluiten in hoofdstuk 4. Bovenstaande toepassend op de Memo wordt geconcludeerd dat de (inhoud van de) Memo een besluit in juridische zin is. Er vindt immers een wijziging in het interne recht van de vereniging plaats. Er zullen wijzigingen

⁵⁰ Van Staveren 2007, p. 59.

⁵¹ Van Staveren 2007, p. 61-62.

⁵² Hamers, Schwarz & Zaman 2013, p. 121.

⁵³ Artikel 2.5.3.1 Huishoudelijk Reglement Nevobo, p. 13.

⁵⁴ Overes, Ploeg & Veen 2013, p. 99.

⁵⁵ Artikel 19.6 Statuten Nevobo, p. 16.

⁵⁶ Overes, Ploeg & Veen 2013, p. 97-98 en Hamers, Schwarz & Zaman 2013, p. 121.

⁵⁷ Rb. Leeuwarden 5 oktober 2011, ECLI:NL:RBL EE:2011:BT7052.

zijn van rechten en plichten. Zo zal bijvoorbeeld het recht op bezwaar (procedureel) veranderd worden. Hierover in hoofdstuk 6 meer.

§ 3.6.3 Onmiddellijke opzegging lidmaatschap

Indien een besluit van de Nevobo de rechten van een lid beperkt of de verplichtingen verzaamt, dan kan dat lid zijn of haar lidmaatschap ex artikel 2:36 lid 3 BW met onmiddellijke ingang opzeggen binnen een maand nadat het besluit hem bekend is gemaakt of medegedeeld. Deze regel is tevens opgenomen onder artikel 7.6 van de statuten van de Nevobo. Bij statuten kan deze regel aan de leden worden ontzegd. De nieuwe verplichtingen kunnen in een aantal gevallen ook als een verzwaring van de verplichtingen en/of een beperking van de rechten voor de leden worden gezien. Zij zouden dus in theorie hun lidmaatschap kunnen opzeggen indien zij het niet eens zijn met dit besluit. Om dit te voorkomen zouden de statuten gewijzigd moeten worden.

§ 3.7 Samenvatting

De Nevobo is de vertegenwoordiger van de volleybalsport in Nederland. Zij zijn aangesloten bij de FIVB, de CEV en het NOC*NSF. De Nevobo is een vereniging met volledige rechtsbevoegdheid en moet zich houden aan de regels gesteld in titel 2 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek alsmede aan de algemene regels voor rechtspersonen gesteld in titel 1 van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. Een vereniging kent veel vrijheid om haar vereniging in te richten en om organen al dan niet aan te wijzen. De vrijheid van vereniging staat onder meer geregeld in artikel 8 van de Grondwet. De organisatie van de Eredivisie ligt in handen van het Hoofdkantoor te Nieuwegein. De Nevobo kent op grond van de statuten de volgende organen: het Bondsbestuur, de Bondsraad, de Regioraden, de Directie, de commissies met een rechtsprekende taak, de personen en commissies die bij of krachtens de statuten belast zijn met een nader omschreven taak en aan wie daarbij beslissingsbevoegdheid is toegekend. Onder de commissies met een rechtsprekende taak vallen de Strafcommissie en de Commissie van Beroep.

Als vereniging zijnde heeft de Nevobo leden. Bij de Nevobo zijn zowel de leden van de sportvereniging als sportverenigingen zelf lid van de Nevobo. Daarnaast kent de Nevobo nog een aantal andere leden. Deze leden hebben allemaal, in beginsel, toegang tot de algemene vergadering en hebben daar allemaal minimaal één stem. Middels de statuten heeft de Nevobo bepaald dat de algemene vergadering bestaat uit afgevaardigden. Naast deze verplichting geldt dat zowel de vereniging als de leden van de vereniging zich naar redelijkheid en billijkheid moeten gedragen tegenover elkaar. Indien de statuten, reglementen, wet, gewoonte en besluiten dit niet zijn, dan zijn deze niet van toepassing.

De statuten bevatten de grondregels van de vereniging. Van veel wettelijke bepalingen mag middels de statuten worden afgeweken. De Nevobo stemt haar statuten af met de internationale sportbond en de sportvereniging stemmen hun statuten weer af met de Nevobo. Naast de statuten kent de Nevobo ook reglementen en besluiten. Zij hebben hun grondslag in de statuten. Indien dit niet het geval is zijn deze onverbindend. Reglementen en besluiten zijn een uitwerking van de rechten en plichten die een lid heeft en zijn een vorm van regelgeving binnen een vereniging. Om een geldig besluit te nemen dient de vergadering op een juiste manier zijn bijeengeroepen en moet een meerderheid voor het voorstel stemmen. Dit behoudens wat de statuten aangeven. Daarbij is iets pas een besluit in juridische zin als het besluit een rechtsgevolg heeft. Indien een besluit niet kan worden gezien als een besluit als in artikel 2:14 en 2:15 BW dan kan niet in rechte worden opgekomen tegen dit besluit. De Memo kan wel worden gekwalificeerd als een besluit in juridische zin. Indien het besluit de rechten van leden beperkt of de verplichtingen verzaamt dan kan een lid haar lidmaatschap met onmiddellijke ingang opzeggen binnen een maand nadat hem dit besluit bekend is gemaakt. Om dit te voorkomen zouden de statuten gewijzigd moeten worden.

Hoofdstuk 4. De Memo en verenigingsrecht

In hoofdstuk 2 staat geschreven dat de Nevobo onder andere eisen wil stellen aan de organisatie en het bestuur. Enkele eisen zijn het inschrijven in de kamer van koophandel, het hebben van drie bestuursleden of een ander oneven aantal en het overleggen van verscheiden verslagen en plannen. In dit hoofdstuk zal worden ingegaan op de juridische eisen en gevolgen van de aangegeven verenigingsrechtelijke punten.

§ 4.1 De vereniging een inleiding

In artikel 8 van de Grondwet wordt het recht van vereniging beschreven. Daarnaast vindt het verenigingsrecht zijn grondslag voor het grootste deel in titel 2 van boek 2 van het burgerlijk wetboek. De bepalingen van Burgerlijk Wetboek Boek 2 zijn in beginsel op grond van artikel 2:25 BW van dwingend recht, tenzij uit de wet anders blijkt. Afwijking binnen het verenigingsrecht kan indien de bepalingen aangeven dat middels de statuten kan worden afgeweken. Dit moet op grond van artikel 2:52 BW middels op schrift gestelde statuten. Daarnaast zijn ook de algemene bepalingen in titel 1 van boek 2 van het burgerlijk wetboek (BW) van toepassing en zijn bepalingen uit het Handelsregister wet 2007 (Hrw 2007) en het Handelsregisterbesluit 2008 (Hrb 2008) relevant.

Uit artikel 2:26 BW blijkt dat een vereniging een rechtspersoon is en bij meerzijdige rechtshandeling kan worden opgericht (de informele vereniging) uit artikel 2:27 juncto 2:29 BW blijkt dat een vereniging ook bij notariële akte kan worden opgericht en dan moet worden ingeschreven in het Handelsregister (de formele vereniging). Daarnaast blijkt de inschrijving ook uit artikel 6 lid 1 sub b Hrw 2007. Of een inrichting formeel of informeel is, is van belang in verband met onder meer de aansprakelijkheid bij een vereniging. Dit zal later in dit hoofdstuk verder besproken worden.

§ 4.2 Vertegenwoordiging bij de vereniging

Een vereniging is een rechtspersoon en zal dus vertegenwoordigd moeten worden door een natuurlijk persoon. Indien deze vertegenwoordiger een overeenkomst aangaat zal hij/zij zichzelf dan ook niet binden maar de vereniging.⁵⁸

Vertegenwoordigingsbevoegdheid kan voortvloeien uit drie manieren:

- *Op grond van de wet:* In artikel 2:45 lid 1 BW staat dat het bestuur de vereniging vertegenwoordigt. Dit betekent dus dat er in beginsel sprake is van collectieve vertegenwoordiging. Het bestuur is gezamenlijk bevoegd. In het kader hiervan is het belangrijk de bestuursleden in te schrijven in het Handelsregister, aangezien alleen ingeschreven bestuursleden bevoegd zijn de vereniging te vertegenwoordigen.⁵⁹
- *Op grond van statuten:* op grond van artikel 2:45 lid 4 BW kunnen ook aan andere personen dan de bestuurders de bevoegdheid tot vertegenwoordiging worden toegekend middels de statuten.
- *Op grond van een volmacht:* Op grond van artikel 3:60 BW kan aan iemand, door het bestuur van een vereniging, een volmacht worden verleend om de vereniging te vertegenwoordigen.

§ 4.2.1 Het bestuur

Het bestuur wordt op grond van artikel 2:37 BW uit de leden benoemd door de algemene vergadering. In de statuten kan worden opgenomen dat bestuurders ook buiten de leden wordt benoemd. Het bestuur wijst, tenzij de statuten anders bepalen, uit zijn midden een voorzitter, secretaris en een penningmeester aan. De wet geeft geen regel over het aantal bestuurders. Een vereniging kan ook uit één bestuurder bestaan.⁶⁰

⁵⁸ Mosselman 2015, p.77.

⁵⁹ Mosselman 2015, p.78.

⁶⁰ Overes, Ploeg & Veen 2013, p. 205.

Op grond van artikel 2:29 BW jo 18 Hrw 2007 zijn de bestuursleden verplicht om de vereniging in te schrijven in het Handelsregister. Voorts staat in artikel 17 Hrw 2007 dat bij algemene maatregel van bestuur kan worden bepaald dat andere gegevens in het Handelsregister moeten worden opgenomen. In artikel 19 Hrw 2007 staat vervolgens dat met inachtneming van het bij algemene maatregel van bestuur bepaalde, de verplichte personen ervoor moeten zorgen dat gegevens als bedoeld in artikel 17 hrw 2007 te allen tijde juist en volledig in het handelsregister moeten staan.

De inschrijving van bestuursleden in het Handelsregister volgt uit artikel 28 Hrb 2008. Lid 1 van dit artikel zegt het volgende: In het Handelsregister worden over een vereniging met volledige rechtsbevoegdheid, coöperatie of onderlinge waarborgmaatschappij opgenomen:

- De persoonlijke gegevens van iedere bestuurder en commissaris en de datum waarop hij in en uit functie is getreden en of hij bevoegd is de rechtspersoon alleen of gezamenlijk handelend met een of meer anderen te vertegenwoordigen.
- De persoonlijke gegevens van anderen dan de bestuurders aan wie de statuten bevoegdheid tot vertegenwoordiging toekennen, en de inhoud van de bevoegdheid.

Lid 3 zegt vervolgens: indien een vereniging zonder volledige rechtsbevoegdheid in het Handelsregister wordt ingeschreven, worden de gegevens bedoeld in het eerste lid in het Handelsregister opgenomen.

Dit betekent dus dat bij een formele vereniging alle bestuursleden dienen te worden ingeschreven in het Handelsregister op grond van artikel 17 Hrw 2007 jo artikel 28 lid 1 Hrb 2008. Indien een informele vereniging staat ingeschreven in het Handelsregister dienen ook haar bestuursleden in te zijn geschreven op grond van artikel 28 lid 3 Hrb 2008. Tevens moeten andere personen worden ingeschreven op grond van artikel 28 lid 1 onder b Hrb 2008, indien zij op grond van de statuten de bevoegdheid tot vertegenwoordiging hebben. Hierbij kan gedacht worden aan directeuren.⁶¹

§ 4.2.2 Vertegenwoordigingsonbevoegdheid

Een vereniging die, tegenover een derde, wordt vertegenwoordigd door iemand die daar niet bevoegd toe was, kan een beroep doen op statutaire onbevoegdheid ex artikel 2:6 lid 2 BW. Dit zal alleen slagen indien de vertegenwoordigingsbevoegdheid op een juiste wijze is ingeschreven in het Handelsregister. In een dergelijk geval zal de derde de vereniging niet kunnen aanspreken om de gesloten overeenkomst na te komen, maar kunnen zij wel de 'onbevoegde' hierop aanspreken. De onbevoegde is in dit geval dus aansprakelijk. Indien een bestuurder is afgetreden en hij de vereniging vertegenwoordigt, is van onbevoegde vertegenwoordiging geen sprake indien deze wijziging niet is ingeschreven in het Handelsregister.⁶²

De vereniging kan in een tweetal situaties wel gebonden worden aan de rechtshandeling. Dit kan indien het bestuur achteraf de rechtshandeling van de 'onbevoegde' bekrachtigt. Dit kan ook indien *de vereniging* bij de derde de schijn heeft gewekt dat de 'onbevoegde' wel vertegenwoordigingsbevoegd was.⁶³

⁶¹ Hamers, Schwarz & Zaman 2013, p. 102.

⁶² Mosselman 2015, p.81.

⁶³ Mosselman 2015, p.81.

§ 4.2.3 Good governance

Good governance is te vinden in de algemene wettelijke regels uit Boek 2 BW, in bijzondere wettelijke regelingen, in sectorale governancecodes en in statuten en reglementen.⁶⁴ Governance codes vullen de algemene en sectorale wet- en regelgeving aan. Hierin wordt doorgaans het “pas toe of leg uit” principe toegepast, wat inhoudt dat regels niet gevolgd hoeven worden indien daar uitleg over wordt gegeven in het jaarverslag.⁶⁵ Dit moet de kwaliteit, professionaliteit, integriteit en transparantie te goede komen.⁶⁶ In zijn algemeenheid worden deze codes op vrijwillige basis toegepast. Indien een code publiekelijk wordt aanvaard door een vereniging, kan deze daar echter wel aan gehouden worden. Dit kan bijvoorbeeld indien de code deels in de statuten te vinden is. In een dergelijk geval kan een beroep op artikel 2:14 BW worden gedaan. Indien deze code niet is opgenomen in de statuten is het tevens mogelijk om een beroep op 2:15 BW te doen. Een besluit kan immers in strijd zijn met de redelijkheid en billijkheid uit artikel 2:8 BW. Indien een besluit in strijd is met een aanvaarde code, dan kan dat worden gezien als een aanwijzing dat er in strijd is gehandeld met de redelijkheid en billijkheid.⁶⁷ Daarnaast kan de naleving van een code verbindend zijn op grond van het lidmaatschap van de branchevereniging van wie de code uitgaat.⁶⁸

De Nevobo wil dat de eredivisie clubs zich gaan committeren aan de code goed sport bestuur. Dit betekent dat organisaties moeten uitleggen wanneer en waarom zij (tijdelijk) deze code niet toepassen. In de code goed sport bestuur staan een aantal aanbeveling omtrent de inrichting van bijvoorbeeld het bestuur, waaronder het aantal bestuurders.⁶⁹ Hierin wordt aanbevolen dat het bestuur bestaat uit een oneven aantal in verband met een eventuele staking van het stemmen. De Nevobo wil dat clubs een verklaring ondertekenen waarin zij aangeven hiermee akkoord te gaan. Indien clubs een dergelijke verklaring ondertekenen, dan aanvaarden zij publiekelijk de aanbevelingen uit de code goed sportbestuur en kunnen ze daar aan gehouden worden.

§ 4.3 Aansprakelijkheid van bestuurders bij de vereniging

In het verenigingsrecht kan onderscheid gemaakt worden tussen twee vormen van een vereniging. De eerste vorm is de formele vereniging en de tweede is de informele vereniging. De (mate van) aansprakelijkheid is mede afhankelijk van de gekozen verenigingsvorm. Daarnaast bestaan er binnen een vereniging twee vormen van aansprakelijkheid. Ten eerste bestaat er de aansprakelijkheid van bestuurders tegenover de vereniging (interne aansprakelijkheid) en ten tweede bestaat er de aansprakelijkheid van bestuurders tegenover derden (externe aansprakelijkheid).⁷⁰

§ 4.3.1 De formele vereniging

De formele vereniging wordt opgericht doormiddel van een notariële akte ex artikel 2:27 lid 1 BW. Conform lid 3 van dit artikel dienen de statuten in de notariële akte te worden opgenomen. Vervolgens stelt artikel 2:29 lid 1 BW dat de vereniging in een dergelijk geval dient te worden ingeschreven in het Handelsregister. Inschrijverplichtingen volgen tevens uit artikel 6 Hrw 2007 jo 12 Hrw 2007 jo 28 Hrb 2008. Indien de vereniging is ingeschreven in het Handelsregister zijn de bestuursleden in beginsel niet (individueel) aansprakelijk voor schulden van de vereniging. Indien de vereniging nog niet is ingeschreven in het Handelsregister zijn zij naast de vereniging hoofdelijk aansprakelijk. Dit blijkt uit artikel 2:29 lid 2 BW.

⁶⁴ Hamers, Schwarz & Zaman 2013, p. 243.

⁶⁵ Hamers, Schwarz & Zaman 2013, p. 245.

⁶⁶ Overes, Ploeg & Veen 2013, p. 285 en Hamers, Schwarz & Zaman 2013, p. 245

⁶⁷ Hamers, Schwarz & Zaman 2013, p. 246.

⁶⁸ Overes, Ploeg & Veen 2013, p. 288 en Hamers, Schwarz & Zaman 2013, p. 245 (noot 8).

⁶⁹ ‘13 aanbevelingen voor goed sportbestuur’, NOCNSF 28 april 2009, www.nocnsf.nl (zoek op Code goed sportbestuur).

⁷⁰ Mosselman 2015, p. 84.

§ 4.3.2 De informele vereniging

Een informele vereniging wordt opgericht doormiddel van een meerzijdige rechtshandeling ex artikel 2:26 lid 2 BW. Een notariële akte is dus niet vereist, daarnaast hoeven zij zichzelf ook niet in te schrijven in het Handelsregister, tenzij zij een onderneming drijven ex artikel 5 sub a Hrw 2007.⁷¹ Zij mogen zichzelf wel inschrijven in het Handelsregister. Dit blijkt uit artikel 6 lid 2 Hrw 2007. Indien zij dit niet doen zijn de bestuurders van de vereniging ieder hoofdelijk aansprakelijk voor schulden die gemaakt worden. Dit komt voort uit artikel 2:30 lid 2 BW. Indien zij wel staan ingeschreven in het Handelsregister zijn zij, ex artikel 2:30 lid 4 BW, slechts aansprakelijk indien de wederpartij aannemelijk maakt dat de vereniging niet aan de verbintenis zal voldoen.

§ 4.3.3 Interne aansprakelijkheid

De interne aansprakelijkheid van bestuurders vloeit voort uit artikel 2:9 BW. Artikel 2:9 lid 1 BW zegt: Elke bestuurder is tegenover de rechtspersoon gehouden tot een behoorlijk vervulling van zijn taak. Tot de taak behoren alle bestuurstaken die niet bij of krachtens de wet of de statuten aan een of meer andere bestuurders zijn toebedeelt. Hieruit volgt dus dat de omvang van een taak van de bestuurder afhangt van de taakverdeling bij andere bestuurders. Indien een taak is toebedeeld aan een bestuurder, dan krijgt hij er geen taak bij, maar hebben de overige bestuurders een taak minder. Taakverdeling brengt in de gezamenlijke verantwoordelijkheid geen wijziging.⁷²

In lid 2 van dit artikel staat vervolgens het volgende: elke bestuurder draagt verantwoordelijkheid voor de algemene gang van zaken. Hij is voor het geheel aansprakelijk in geval van onbehoorlijk bestuur, tenzij hem mede gelet op de aan anderen toebedeelde taken geen ernstig verwijt kan worden gemaakt en hij niet nalatig is geweest in het treffen van maatregelen om de gevolgen van onbehoorlijk bestuur af te wenden. Het feit dat sprake is van collectief bestuur, geeft aan dat elke bestuurder hoofdelijke aansprakelijkheid geniet in geval van onbehoorlijk bestuur. Dit geldt dus ook als er sprake is van onbehoorlijk bestuur bij een taak die toebedeeld is aan een enkele bestuurder. Voor aansprakelijkheid op grond van artikel 2:9 lid 2 BW is dus vereist dat aan de bestuurder een ernstig verwijt kan worden gemaakt. Dit dient te worden beoordeeld aan de hand van alle omstandigheden van het geval.⁷³ De aard van de door de rechtspersoon uitgeoefende activiteiten, de daaruit voortvloeiende risico's, de taakverdeling binnen het bestuur, de geldende richtlijnen voor het bestuur en de gegevens die het bestuur ter beschikking had spelen een rol bij de beoordeling.⁷⁴ Bestuurders kunnen zichzelf disculperen, wat inhoudt dat een bestuurder geen individueel verwijt kan worden gemaakt en hij niet nalatig is geweest in het treffen van maatregelen om de gevolgen van onbehoorlijk bestuur af te wenden. Dit zal die bestuurder zelf moeten aantonen.⁷⁵

Tevens kan een bestuurder aansprakelijk zijn indien hij een arbeidsovereenkomst of overeenkomst van opdracht heeft met de vereniging.⁷⁶ Op grond van artikel 7:661 BW is de werknemer verantwoordelijk voor ontstane schade indien deze het gevolg is van zijn opzet of bewuste roekeloosheid. Een bestuurder kan ingeval hij werknemer is ook op grond van dit artikel aansprakelijk gesteld worden.⁷⁷ Ook kan de vereniging de bestuurder aansprakelijk stellen op grond van artikel 6:74 BW, indien zij kunnen aantonen dat de bestuurder toerekenbaar tekort is gekomen in de verplichtingen die aan hem zijn toebedeeld middels de overeenkomst.⁷⁸

⁷¹ Overes, Ploeg & Veen 2013, p. 68.

⁷² Kamerstukken 31 763, nr. 3 onder 6 (MvT).

⁷³ Hof Amsterdam 21 september 2010, ECLI:NL:GHAMS:2010:BN6929.

⁷⁴ HR 10 januari 1997, NJ 1997, 360 (Staleman/Van de Ven).

⁷⁵ Kamerstukken 31 763, nr. 3 onder 6 (MvT).

⁷⁶ Hamers, Schwarz & Zaman 2013, p. 183.

⁷⁷ Overes, Ploeg & Veen 2013, p. 222. en HR 10 december 1999 ECLI:NL:HR:1999:AA3836.

⁷⁸ Hamers, Schwarz & Zaman 2013, p. 183.

§ 4.3.4 Externe aansprakelijkheid

De externe aansprakelijkheid van bestuurders ziet op de aansprakelijkheid van een bestuurder tegenover een derde. Deze aansprakelijkheid kan voortvloeien op grond van een onrechtmatige daad, wegens het niet inschrijven in het Handelsregister, op grond van de antimisbruikwet, naar aanleiding van een faillissement of naar aanleiding van misleiding.

§ 4.3.4.1 Aansprakelijkheid op grond van onrechtmatige daad

De onrechtmatige daad is geregeld in artikel 6:162 BW. Bij aansprakelijkheid op grond van een onrechtmatige daad is niet sprake van een collectieve aansprakelijkheid, maar juist van een individuele aansprakelijkheid. Indien een derde het gehele bestuur aansprakelijk zou willen stellen, dan zou hij de onrechtmatige daad moeten toetsen bij elke bestuurder afzonderlijk.⁷⁹

Er zal dus, om tot externe aansprakelijkheid te komen, aan alle vereisten van de onrechtmatige daad, welke voortvloeien uit artikel 6:162 BW, moeten worden voldaan. Deze eisen zijn:

- Er is sprake van een onrechtmatige daad;
 - Er is sprake van een onrechtmatige daad indien er sprake is van: een inbreuk op een recht, een doen of nalaten strijd met de wet of een handeling welke volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer onbetamelijk is.
 - Dit alles behoudens de aanwezigheid van een rechtvaardigingsgrond.
- Er moet schade zijn;
- De daad moet aan de dader kunnen worden toegerekend;
 - Het kan de dader worden toegerekend indien zij: te wijten is aan zijn schuld of aan een oorzaak welk krachtens de wet of de in het verkeer geldende opvattingen voor zijn rekening komt.
- Er is een causaal verband tussen de daad en de schade;
- Er wordt voldaan aan het relativiteitsvereiste ex artikel 6:163 BW.

In de rechtspraak is onder andere bepaald dat van een onrechtmatige daad in ieder geval sprake is als de bestuurder een verbintenis aangaat, terwijl hij weet dat de vereniging die verbintenis niet zal kunnen nakomen en hij nalaat de wederpartij hier van op de hoogte te stellen.⁸⁰ Tevens kan hiervan sprake zijn indien zijn handelen of nalaten tegenover derden in de gegeven omstandigheden zodanig onzorgvuldig is, dat hem een persoonlijk verwijt kan worden gemaakt. Hiervan is sprake indien de bestuurder wist of redelijkerwijze had moeten begrijpen dat de verplichting niet zou kunnen worden nagekomen alsook de daardoor veroorzaakte schade niet zou kunnen worden betaald.⁸¹

§ 4.3.4.2 Aansprakelijkheid wegens niet inschrijving

In de paragrafen § 4.3.1 en § 4.3.2 is al beschreven dat bestuurders naast de vereniging hoofdelijk aansprakelijk zijn voor elke rechtshandeling die de bestuurder namens de vereniging pleegt, indien de vereniging (nog) niet is ingeschreven in het Handelsregister.

§ 4.3.4.3 Aansprakelijkheid op grond van de antimisbruikwet

Deze aansprakelijkheid geldt enkel voor 'commerciële verenigingen'. Van een commerciële vereniging is sprake indien de vereniging vennootschapsbelasting moet betalen op grond van de Wet op de vennootschapsbelasting 1969.⁸²

⁷⁹ Mosselman 2015, p. 84.

⁸⁰ HR 6 oktober 1989, NJ 1990, 286 (Bekamel).

⁸¹ HR 8 december 2006, NJ 2006/659 (Ontvanger/Roelofsen).

⁸² Overes, Ploeg & Veen 2013, p. 226.

Bestuurders dienen op grond van deze wet melding te maken van alle verschuldigde premies en/of belastingen indien deze niet betaald kunnen worden. Deze verplichting tot melding geldt, ongeacht de statutaire bepalingen, voor elke bestuurder. Indien de melding niet tijdig, volledig of correct heeft plaatsgevonden ontstaat persoonlijke aansprakelijkheid voor de bestuurders. Een bestuurder zal zelf moeten aantonen dat hem geen verwijt kan worden gemaakt.⁸³

§ 4.3.4.4 Aansprakelijkheid bij faillissement

Ook vloeit er aansprakelijkheid voort uit artikel 2:138 BW (via artikel 2:50a BW). Dit artikel stelt dat bestuurders aansprakelijk zijn in geval van faillissement indien het bestuur zijn taak kennelijk onbehoorlijk heeft vervuld en aannemelijk is dat dit een belangrijke oorzaak is van het faillissement. Indien het bestuur niet heeft voldaan aan de verplichtingen uit artikel 2:10 BW dan is er, krachtens artikel 2:138 lid 2 BW, sprake van onbehoorlijke taakvervulling en wordt vermoed dat dit een belangrijke oorzaak is van het faillissement. De curator zal in de regel moeten bewijzen dat er sprake is van een onbehoorlijke taakvervulling.⁸⁴ Van onbehoorlijke taakvervulling is sprake indien geen redelijk denkend bestuurder onder dezelfde omstandigheden hetzelfde gehandeld zou hebben.⁸⁵

§ 4.3.4.5 Aansprakelijkheid bij misleiding

Ingeval van faillissement is op grond van artikel 2:50a BW ook artikel 2:139 BW van toepassing. Dit artikel stelt dat bestuurders ook aansprakelijk zijn indien de jaarrekening of het jaarverslag een misleidende voorstelling van de stand van zaken weergeeft.

§ 4.4 De bestuurder

In het kader van de (bestuurders)aansprakelijkheid is het van belang het begrip “bestuurder” verder onder de loep te nemen en de reikwijdte van de aansprakelijkheid hierbinnen verder te bekijken. Het zijn immers de bestuurders die aansprakelijk gesteld worden. Onder bestuurder kunnen de volgende begrippen vallen: formele bestuurder, feitelijke bestuurder, gewezen bestuurder, nieuwe bestuurder en de bestuurder van het lichaam dat als bestuurder van een ander lichaam optreedt.⁸⁶ Deze zullen hieronder kort beschreven worden.

§ 4.4.1 De formele bestuurder

Als wordt gesproken over de formele bestuurder wordt de statutaire bestuurder bedoeld. De statutair bestuurder wordt benoemd door de algemene vergadering van aandeelhouders. Vaak staan deze bestuurders ook ingeschreven in het Handelsregister.⁸⁷ In rechtspraak is bepaald dat een derde mag afgaan op de informatie zoals die in het Handelsregister staat.⁸⁸ Zolang een bestuurder staat ingeschreven in het Handelsregister, blijft hij hoofdelijk aansprakelijk.⁸⁹

§ 4.4.2 De feitelijke bestuurder

In het kader van de commerciële vereniging kan ook de feitelijke bestuurder aansprakelijk gesteld worden. Met de bestuurder wordt namelijk gelijkgesteld de feitelijke bestuurder.⁹⁰ Onder de feitelijke bestuurder wordt verstaan: degene ten aanzien van wie aannemelijk is dat hij het beleid heeft bepaald of mede heeft bepaald als ware hij bestuurder was. Om als feitelijke bestuurder te worden aangemerkt, moet de betreffende persoon zich echt als

⁸³ Overes, Ploeg & Veen 2013, p. 227 – 228.

⁸⁴ Overes, Ploeg & Veen 2013, p. 228.

⁸⁵ HR 8 juni 2001, ECLI:NL:HR:2001:AB2053.

⁸⁶ Raaijmakers 2010, p. 45.

⁸⁷ Raaijmakers 2010, p. 45.

⁸⁸ Rb. Breda 22 mei 2008, ECLI:NL:RBBRE:2008:BE8801. En Rb. 's-Gravenhage 12 december 2007, ECLI:NL:RBSGR:2007:BJ9727.

⁸⁹ CRvB 14 juli 1993, premie 1992/93.

⁹⁰ Hof Amsterdam 21 April 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:1507 en Rb. Noord-Holland 30 oktober 2014, ECLI:NL:RBNNE:2014:5411.

bestuurder gedragen.⁹¹ Dit geldt tevens voor aansprakelijkheid bij faillissement op grond van artikel 2:138 lid 7 BW.

§ 4.4.3 De gewezen bestuurder

De gewezen bestuurder is de ex-bestuurder. Ook hij kan aansprakelijk worden gesteld. Dit kan bijvoorbeeld wanneer een belastingschuld is ontstaan tijdens de periode dat hij bestuurder was.⁹² Dit is enkel het geval indien er sprake is van een commerciële vereniging.⁹³ Daarnaast kan het zijn dat deze bestuurder nog ingeschreven staat in het Handelsregister. Derden mogen ervan uitgaan dat de gegevens in het Handelsregister juist zijn.⁹⁴ Tegenover een onkundige derde kan op grond van artikel 2:6 BW daardoor geen beroep worden gedaan dat een bepaald persoon geen bestuurder meer is.

§ 4.4.4 De nieuwe bestuurder

Ook de nieuwe bestuurder kan geconfronteerd worden met aansprakelijkheid. Dit kan bijvoorbeeld wanneer er belastingschulden zijn ontstaan voor zijn aantreden. De middelen er zijn om deze schulden af te betalen, maar de nieuwe bestuurder deze middelen niet gebruikt om de schulden af te betalen. In een dergelijk geval zal er sprake zijn van onbehoorlijk bestuur. In de praktijk zal de nieuwe bestuurder wel aannemelijk kunnen maken dat het niet betalen van de schulden niet te wijten is aan hem.⁹⁵ Hier wordt gesproken over belastingschulden. Dit ziet dus ook op de commerciële vereniging.

§ 4.4.5 De bestuurder van de rechtspersoon die als bestuurder van een andere rechtspersoon optreedt

In artikel 2:11 BW wordt de aansprakelijkheid van bestuurders uitgebreid. Uit dit artikel blijkt dat indien een rechtspersoon als bestuurder optreedt (van een andere rechtspersoon) er tevens hoofdelijke aansprakelijkheid rust op de bestuurders van die rechtspersoon.

§ 4.5 Economisch delict

Een verplichting opleggen zonder gevolgen, indien de verplichting niet wordt nagekomen, heeft natuurlijk weinig zin. In § 4.3.1 staat al beschreven dat bestuurders hoofdelijk aansprakelijk blijven indien zij de vereniging niet inschrijven in het Handelsregister. Dit is niet het enige gevolg van het niet voldoen aan de inschrijverplichting(en). Het niet naleven van de inschrijverplichtingen wordt tevens met strafrechtelijke sancties bedreigd.⁹⁶ De verbodsbepaling, betreffende inschrijvingen in het Handelsregister, is te vinden in artikel 47 Hrw 2007. Dit artikel zegt het volgende: het is verboden te handelen in strijd met dan wel niet te voldoen aan een bij of krachtens deze wet gestelde verplichting tot het doen van een opgave ter inschrijving in het Handelsregister.

Vervolgens wordt een overtreding van dit artikel in de wet economische delicten gekwalificeerd als een economisch delict. Dit is terug te vinden in artikel 1 wet op de economische delicten. Dit artikel geeft op grond van artikel 1 onder 4 aan dat een economisch delict is: overtredingen van voorschriften, gesteld bij of krachtens de Handelsregisterwet 2007, de artikelen 27 en 47.

Dan rest nog de vraag: wat staat er op een dergelijk delict? In beginsel wordt dan gekeken in artikel 5 wet op de economische delicten. Dit artikel stelt het volgende: tenzij bij de wet anders is bepaald, kunnen ter zake van economische delicten geen andere voorzieningen met de strekking van straf of tuchtmaatregel worden getroffen dan de

⁹¹ Raaijmakers 2010, p. 48 en Hamers, Schwarz & Zaman 2013, p. 191.

⁹² Raaijmakers 2010, p. 51.

⁹³ Hamers, Schwarz & Zaman 2013, p. 191.

⁹⁴ Overes, Ploeg & Veen 2013, p. 70.

⁹⁵ Raaijmakers 2010, p. 51-52.

⁹⁶ Overes, Ploeg & Veen 2013, p. 71. en Hamers, Schwarz & Zaman 2013, p. 188.

straffen en maatregelen, in overeenstemming met deze wet op te leggen. Met andere woorden: de straffen en maatregelen die staan op een overtreding van artikel 47 Hrw 2007 zijn te vinden in de wet op de economische delicten.

De strafmaat is vervolgens te vinden in artikel 6 lid 1 wet op de economische delicten: hij, die een economisch delict begaat, wordt gestraft:

- Sub 5: in geval van een andere overtreding, met hechtenis van ten hoogste zes maanden, taakstraf of geldboete van de vierde categorie. Een geldboete van de vierde categorie kan op grond van artikel 23 Wetboek van Strafrecht maximaal € 20250,- bedragen.

Op grond van artikel 17 wet op de economische delicten is met de opsporing van economische delicten belast: de bij of krachtens artikel 141 Wetboek van Strafvordering (Sv) aangewezen ambtenaren, de door Onze Minister van Justitie in overeenstemming met onze andere ministers, wie het aangaat, aangewezen ambtenaren of de ambtenaren van de rijksbelastingdienst, bevoegd inzake douane. Artikel 141 Sv noemt onder andere de officieren van justitie, de ambtenaren van politie en opsporingsambtenaren als genoemd in de Wet op de bijzondere opsporingsdiensten.

§ 4.6 De rol van de Kamer

Het Handelsregister wordt op grond van artikel 3 Hrw 2007 gehouden door de Kamer. Op grond van artikel 40 Hrw 2007 treft de Kamer maatregelen die er voor zorgen dat het Handelsregister juist, accuraat en volledig is. Het gaat hier om maatregelen die de kwaliteit van het register waarborgen. Hierbij kan het gaan om maatregelen op het gebied van de uitvoering van steekproeven op de gegevens uit het Handelsregister. In artikel 41 staat vervolgens dat de kamer de juistheid eens per drie jaar laat controleren door een accountant. Deze externe controle heeft tot doel om te bepalen of het register voldoet aan de kwaliteitseisen, zoals de juistheid van de gegevens. Deze worden steekproefsgewijs beoordeeld.⁹⁷ De kamer zendt vervolgens ex artikel 41 lid 3 een afschrift naar de minister. De plicht van de juistheid van de gegevens licht wel bij de ingeschreven. De kamer heeft wel de mogelijkheid om ambtshalve wijzigingen aan te brengen. Deze wijzigingen dienen gebaseerd te zijn op een zorgvuldig onderzoek.⁹⁸ De kamer heeft dus op grond van deze wet primair tot doel het beheren van het register en kan eventueel wijzigingen aanbrengen, maar de ingeschreven is nog altijd primair verantwoordelijk.

Belanghebbende kunnen niet op grond van de Handelsregister wet 2007 afdwingen dat de gegevens worden hersteld. Wel kunnen zij verzoeken aan de Kamer van Koophandel om dit te doen. Indien een dergelijk verzoek wordt afgewezen, kunnen zij dit voorleggen aan het College van Beroep voor het Bedrijfsleven.⁹⁹

§ 4.7 De vereniging: jaarverslag & jaarrekening

Op grond van artikel 2:48 BW brengt het bestuur op een algemene vergadering binnen zes maanden na afloop van het boekjaar een jaarverslag uit over de gang van zaken in de vereniging en over het gevoerde beleid. Deze termijn kan verlengd worden door de algemene vergadering. Hierbij wordt de balans en de staat van baten en lasten met toelichting aan de vergadering overlegd ter goedkeuring. Het bestuur ondertekent deze stukken, waarmee zij aangeven met de inhoud in te stemmen. Indien er geen handtekening wordt gezet, moet daar melding van worden gemaakt. Dit staat goedkeuring door de algemene vergadering niet in de weg.¹⁰⁰ Het overleggen van de balans en de staat van baten en lasten volgt ook uit artikel 2:10 lid 2 BW. Tevens moet het bestuur van

⁹⁷ *Kamerstukken II* 2005/06, 30656, nr. 3 p. 44-45 (MvT).

⁹⁸ *Kamerstukken II* 2005/06, 30656, nr. 3 p. 7-8 (MvT).

⁹⁹ Overes, Ploeg & Veen 2013, p. 70.

¹⁰⁰ Hamers, Schwarz & Zaman 2013, p. 381.

een vereniging die een onderneming drijft op grond van artikel 2:49 jaarlijks binnen zes maanden na afloop van het boekjaar een jaarrekening op stellen en deze ter inzage leggen voor de leden. Titel 9 van Boek 2 BW, waarin eisen aan de jaarrekening en het jaarverslag worden gesteld, is niet van toepassing op verenigingen die geen onderneming hebben. Hij is wel van toepassing op verenigingen die een of meer ondernemingen voeren. Dit volgt uit artikel 2:360 lid 3 BW.

§ 4.8 Conclusie

De vertegenwoordiging van een vereniging kan op drie manieren plaatsvinden: op grond van de wet, op grond van de statuten of op grond van een volmacht. Indien sprake is van vertegenwoordiging door een eigenlijk onbevoegde is de vereniging alsnog gebonden indien de vertegenwoordiger wel bevoegd was op grond van de statuten. Indien niet dan kan de derde de onbevoegde aanspreken, tenzij de vereniging de rechtshandeling bekrachtigt of de schijn heeft gewekt dat de onbevoegde wel bevoegd was.

De formele vereniging, het bestuur en eventueel anderen die de vereniging mogen vertegenwoordigen op grond van de statuten dienen op grond van boek 2 van het burgerlijk wetboek, de Handelsregisterwet en het Handelsregisterbesluit te worden ingeschreven in het Handelsregister. De informele vereniging hoeft dit niet, maar mag dit wel. Indien zij een onderneming drijven, moeten zij deze wel inschrijven. Zolang de vereniging niet is ingeschreven in het Handelsregister, geldt hoofdelijke aansprakelijkheid voor het bestuur. Tevens wordt het niet voldoen aan de inschrijverplichtingen gekwalificeerd als een economisch delict. Hier staat een gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of een geldboete van de vierde categorie op. De kamer van Koophandel beheert het Handelsregister. Zij voeren controles uit en zorgen voor de juistheid van de gegevens. De primaire verantwoordelijkheid blijft bij de ingeschrevenen. De wet stelt geen eisen aan het aantal bestuursleden. In theorie kan het bestuur ook uit één bestuurslid bestaan.

De Nevobo wil tevens dat de Eredivisie clubs zich, middels een akkoordverklaring, gaan committeren aan de code goed sport bestuur. Dit betekent dat organisaties uitleg moeten verschaffen indien zij de code niet of niet tijdelijk kunnen/willen toepassen. In de code goed sport bestuur staat onder andere de aanbeveling dat een bestuur uit een oneven aantal bestaat. Indien clubs een dergelijke verklaring ondertekenen, dan aanvaarden zij publiekelijk de aanbevelingen uit de code goed sportbestuur en kunnen ze daar aan gehouden worden. Voorts kan er sprake zijn van interne en externe aansprakelijkheid. Bij interne aansprakelijkheid gaat het om het bestuur tegenover de vereniging. Dit kan ingeval van onbehoorlijk bestuur, aansprakelijkheid als werknemer of aansprakelijkheid naar aanleiding van een overeenkomst van opdracht. Externe aansprakelijkheid ziet op de verhouding van een bestuurder tegenover derden. Dit kan voorkomen uit een onrechtmatige daad, niet inschrijving in het Handelsregister, op grond van de antimisbruikwet, naar aanleiding van een faillissement of door misleiding. Met aansprakelijkheid kunnen de volgende bestuurders te maken hebben: de formele bestuurder, de feitelijke bestuurder, de gewezen bestuurder, de nieuwe bestuurder en de bestuurder van het lichaam dat als bestuurder van een ander lichaam optreedt. Dit hangt af of er sprake is van een commerciële of gewone vereniging.

Tot slot dienen verenigingen minimaal een jaarverslag, balans en de staat van baten en lasten met toelichting op te stellen en te overleggen aan de vergadering. Voor commerciële ondernemingen gelden tevens specifiekere regels met betrekking tot het vaststellen van een jaarrekening.

Hoofdstuk 5. De Memo en buitenlandse spelers

In hoofdstuk 2 van deze scriptie staat geschreven dat de Nevobo een maximum wil stellen aan het aantal buitenlandse spelers dat gelijktijdig op het wedstrijdformulier mag staan. Dit aantal zal gemaximaliseerd worden tot twee buitenlandse spelers per wedstrijd. Het staat Eredivisieclub wel nog vrij om meer buitenlandse spelers onder contract te nemen. Alvorens deze regel in te voeren vraagt de Nevobo zich af of deze regeling in strijd is met Europese regelgeving en indien deze regel in strijd is met Europese regelgeving of dit valt te rechtvaardigen.

§ 5.1 De interne markt

In dit geval zal bekeken moeten worden of een beroep op bepalingen op het gebied van het vrij verkeer van werknemers kan worden gedaan. Het vrij verkeer is onderdeel van de interne markt. De interne markt is een onlosmakelijk onderdeel van de Europese Unie en bestaat uit drie onderdelen, te weten: het vrij verkeer, staatssteun en mededinging.¹⁰¹ Artikel 26 lid 2 Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) zegt: 'De interne markt omvat een ruimte zonder binnengrenzen waarin het vrije verkeer van goederen, personen, diensten en kapitaal is gewaarborgd volgens bepalingen van de verdragen'. Dit betekent dus dat de handelstroom tussen lidstaten in beginsel niet belemmerd mag worden. In deze scriptie staat het vrij verkeer van werknemers centraal. In de komende paragrafen zal besproken worden wanneer een beroep kan worden gedaan op de bepalingen omtrent het vrij verkeer van werknemers, wanneer deze bepalingen beperkt kunnen worden en wat dat betekent voor bovengenoemde vraag.

§ 5.2 Vrij verkeer van personen

Het vrij verkeer van personen is te vinden in titel 1 VWEU. Artikel 45 VWEU (te vinden in titel 1 VWEU) beschrijft vervolgens het vrij verkeer van werknemers. Krachtens dit artikel is het verkeer van werknemers binnen de Unie vrij (lid 1). Lid 2 concretiseert dit door te zeggen dat dit de afschaffing van elke discriminatie op grond van nationaliteit tussen de werknemers der lidstaten inhoudt, betreffende de werkgelegenheid, beloning en overige arbeidsvoorwaarden. Voorts staat in lid 3 dat een werknemer vrij is in te gaan op een feitelijk aanbod op tewerkstelling, zich te dien einde vrij is te verplaatsen binnen het grondgebied der lidstaten en vrij is hier te verblijven om zijn beroep uit te oefenen. In artikel 18 VWEU staat tevens een algemene verbodsbepaling betreffende discriminatie op nationaliteit: Binnen de werkingssfeer van de Verdragen en onverminderd de bijzondere bepalingen, daarin gesteld, is elke discriminatie op grond van nationaliteit verboden. Deze bepalingen kunnen haaks staan met de in te voeren regel van de Nevobo: 'het beperken van het aantal buitenlandse spelers op het wedstrijdformulier'. Indien er een beroep wordt gedaan op deze vrij verkeer bepalingen moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan. Er zal moeten worden voldaan aan het begrip werknemer. Er moet sprake zijn van een grensoverschrijdend geval. Daarnaast moet er sprake zijn van een economische activiteit en dient de buitenlandse speler een onderdaan te zijn van een van de lidstaten van de EU. Op deze bepalingen zijn wel gerechtvaardigde beperkingen mogelijk. In onderstaande paragrafen zal verder ingegaan worden op bovengenoemde voorwaarden en beperkingsmogelijkheden.

§ 5.2.1 Verordening 1612/68

Naast verdragen moet er ook rekening worden gehouden met verordeningen. Deze zijn immers, ex artikel 288 VWEU, van algemene strekking, zijn verbindend in al haar onderdelen en zijn rechtstreeks toepasselijk in elke lidstaat. Dit betekent dus dat een burger zich hier ook direct op kan beroepen.¹⁰² In de verordening 1612/68 is artikel 45 VWEU verder uitgewerkt. Hierin staat onder andere dat iedere onderdaan van een Lidstaat, ongeacht zijn woonplaats, het recht heeft, op het grondgebied van een andere

¹⁰¹ Huzen & Wormsbecher 2012, p. 30.

¹⁰² Huzen & Wormsbecher 2012, p. 61.

Lidstaat arbeid in loondienst te aanvaarden en te verrichten, overeenkomstig de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen die de tewerkstelling van de nationale werknemers van deze staat regelen (artikel 1). Daarnaast staat in artikel 7 lid 1 van de verordening dat een werknemer die onderdaan van een Lidstaat is niet op grond van zijn nationaliteit anders mag worden behandeld dan de nationale werknemers wat betreft alle voorwaarden voor tewerkstelling en arbeid, met name op het gebied van beloning, ontslag, en, indien hij werkloos is geworden, wederinschakeling in het beroep of wedertewerkstelling.

§ 5.2.2 Richtlijn 2004/38/EG

Naast bovenstaande verordening is bij het vrij verkeer van personen ook richtlijn 2004/38/EG van belang. Richtlijnen zijn, ex artikel 288 VWEU, verbindend ten aanzien van het te bereiken resultaat voor elke lidstaat waarvoor zij bestemd is. Aan nationale instanties wordt de bevoegdheid gegeven om de regels om te zetten of te implementeren in nationale regelgeving. Richtlijnen hebben in beginsel geen directe werking, aangezien richtlijnen moeten worden omgezet in nationale regelgeving. Richtlijnen kunnen wel directe werking hebben indien: de implementatietermijn is verlopen, de richtlijn niet of niet correct is geïmplementeerd, de bepaling geschikt is voor directe werking en de bepaling duidelijk en onvoorwaardelijk is opgesteld.¹⁰³ Deze richtlijn ziet voornamelijk op het recht om te reizen en verblijven en is in dat opzicht niet relevant. Wel is in artikel 24 een non-discriminatiebepaling opgenomen. Dit artikel stelt dat iedere burger van de unie recht heeft op dezelfde behandeling als de onderdanen van dat gastland.

§ 5.3 Grensoverschrijdend aspect

Voordat er een beroep kan worden gedaan op een van de vrijheden, zal er sprake moeten zijn van een grensoverschrijdend aspect. Het Europees Hof van Justitie heeft immers bepaald dat de interne markt betrekking heeft op het handelsverkeer tussen de lidstaten en niet binnen de lidstaten.¹⁰⁴ Dit betekent dat een situatie die geheel binnen het land zelf ligt, niet onder de werking van artikel 45 VWEU valt. Dit is in het Bosman-arrest, op het gebied van sport, bevestigd: 'het is vaste rechtspraak dat de verdragsbepalingen inzake het vrije verkeer van werknemers, inzonderheid artikel 48, niet kunnen worden toegepast op situaties die geheel in de interne sfeer van een lidstaat liggen, dat wil zeggen situaties die geen enkele aanknopingspunt hebben met die welke door het gemeenschapsrecht worden geregeld'.¹⁰⁵

In het geval van de Nevobo betreft het buitenlandse spelers die komen volleyballen in Nederland. In een dergelijk geval is er dus wel sprake van een grensoverschrijdend aspect.

§ 5.4 Werknemer

Om een beroep te kunnen doen op artikel 45 VWEU moet een persoon in een arbeidsverhouding staan tot een ander (een werknemer zijn).¹⁰⁶ Wanneer sprake is van een werknemer in de zin van artikel 45 VWEU, is onder andere uitgelegd in het arrest Lawrie/Blum. Dit arrest zegt: 'het begrip werknemer mag niet verschillend worden uitgelegd door het nationaal recht, maar moet een communautaire betekenis hebben. Bij de omschrijving van dit begrip moet worden uitgegaan van objectieve criteria, die kenmerkend zijn voor de arbeidsverhouding. Het hoofdkenmerk is dat iemand:

- Gedurende bepaalde tijd;
- Voor een ander en onder diens gezag prestaties levert; en
- Als tegenprestatie een vergoeding ontvangt.¹⁰⁷

¹⁰³ Huzen & Wormsbecher 2012, p. 71-72.

¹⁰⁴ Huzen & Wormsbecher 2012, p. 94.

¹⁰⁵ HvJ EG 15 december 1995, nr. C-415/93, r.o. 89 (Bosman).

¹⁰⁶ Mosselman 2015, p. 418.

¹⁰⁷ HvJ EG 3 juli 1986, nr. 66/85 (Lawrie/Blum).

Dit wil dus zeggen dat een professioneel volleyballer een werknemer in de zin van artikel 45 VWEU is indien hij gedurende bepaalde tijd bij een volleybal (eredivisie) vereniging, welke het gezag over hem uitoefent, prestaties levert en hiervoor een vergoeding krijgt. Bij teamsporten is het gezagselement aanwezig in de zin dat een, in dit geval, volleyballer niet steeds kan kiezen aan welke wedstrijden hij deelneemt.¹⁰⁸ Indien het gezagselement zou ontbreken dan wordt de sporter niet gezien als werknemer en valt derhalve niet onder de werking van artikel 45 VWEU. De sporter wordt dan als zelfstandige gezien en zal wel onder het vrij verkeer van diensten kunnen vallen. Dit is voornamelijk het geval bij individuele sporten en zal derhalve buiten beschouwing worden gelaten.¹⁰⁹

§ 5.5 Onderdanen van de lidstaten van de EU

Een andere voorwaarde is dat in beginsel alleen onderdanen van een der lidstaten van de Europese Unie zich kunnen beroepen op de bepalingen van artikel 45 VWEU.¹¹⁰ Burger van de Unie is een ieder die de nationaliteit van een lidstaat bezit, ex artikel 20 lid 1 VWEU. Dit betekent dus dat, in beginsel, een dergelijke regeling wel zou kunnen bij personen die niet het burgerschap van de Unie bezitten. In sommige gevallen kunnen ook derdelanders, dus personen die niet het burgerschap van de Unie en dus geen nationaliteit van een der lidstaten genieten, een beroep doen op de bescherming van het verdrag. Dit kan indien het betreffende land een akkoord heeft gesloten met de Europese Unie.¹¹¹

§ 5.6 Economische activiteit

Een andere voorwaarde waar aan voldaan moet worden is de vraag of er sprake is van een Economische activiteit. In het arrest Walrave/Koch is immers het volgende gezegd: gelet op de doelstellingen van de Gemeenschap, valt sportbeoefening slechts onder het gemeenschapsrecht in zoverre zij een economische activiteit in de zin van het verdrag vormt.¹¹²

In het geval van sport is daar in het arrest Dona het volgende aan toegevoegd: 'De activiteiten van beroeps- of semi-beroepssporters vallen onder het gemeenschapsrecht, omdat zij werkzaamheid in loondienst uitoefenen of bezoldigde diensten verrichten'.¹¹³

Dit betekent dus dat in loondienst verrichte arbeid en tegen beloning verrichte diensten als een economische activiteit kan worden beschouwd.¹¹⁴ Iemand die werknemer is of diensten verricht vervult dus een economische activiteit. Een professioneel volleyballer die onder contract staat (en werknemer is) voldoet dus aan de eis om een economische activiteit te verrichten en kan zich zodoende, indien aan de overige voorwaarden wordt voldaan, beroepen op artikel 45 VWEU.

§ 5.7 Rechtvaardigingsgronden

Een inbreuk op het vrij verkeer van werknemers kan gerechtvaardigd worden op basis van uitzonderingen die in artikel 45 VWEU staan. In artikel 45 lid 3 VWEU staat dat een inbreuk, bij directe discriminatie, gerechtvaardigd is uit hoofde van de openbare orde, openbare veiligheid en de volksgezondheid. Daarnaast hebben de bepalingen van artikel 45 geen betrekking op overheidsdiensten ex lid 4. Tevens kan er sprake zijn van een maatregel zonder onderscheid op nationaliteit. Een nationale maatregel die inbreuk maakt zonder onderscheid op nationaliteit (ook wel: indirecte discriminatie) kan worden

¹⁰⁸ Vermeesch 2009, p. 230.

¹⁰⁹ Vermeesch 2009, p. 230-231.

¹¹⁰ Huzen & Wormsbecher 2012, p. 85.

¹¹¹ Scheerder, Van Tuyckom & Vermeersch 2007, p.56.

¹¹² HvJ EG 12 december 1974, zaak nr. 36/74 (*Walrave en Koch*).

¹¹³ HvJ EG 14 juli 1976, nr. 13/76 (*Dona*).

¹¹⁴ HvJ EG 13 april 2000, nr. C-176/96.

gerechtvaardigd met een beroep op de rule of reason.¹¹⁵ De rule of reason komt voort uit het Cassis de Dijon-arrest en bevestigt het bestaan van een buitenwettelijke uitzondering waar een beroep op kan worden gedaan om een handelsbelemmering te beperken.¹¹⁶ Deze uitzondering betreft een maatregel die van dwingende reden van algemeen belang moet zijn en daarnaast moet deze maatregel redelijk zijn.¹¹⁷

Indien aan een van de hierboven genoemde rechtvaardigingsgronden wordt voldaan, moet er echter ook voldaan worden aan de 'aanvullende voorwaarden'. De maatregel zal aan de volgende eisen moeten voldoen:

- *De maatregel mag niet in strijd zijn met secundaire wetgeving die tot doel heeft nationale wetgeving te harmoniseren;* dit betekent dat regels die voortvloeien uit richtlijnen of verordeningen niet mogen worden uitgesloten door een beroep op de rule of reason of een beroep op een van de genoemde gronden uit artikel 45 lid 3 VWEU.
- *De maatregel moet daadwerkelijk een publiek belang dienen;* er moet sprake zijn van de bescherming van algemene, openbare belangen.
- *De maatregel moet in overeenstemming zijn met het evenredigheidsbeginsel;* de maatregel moet proportioneel zijn. De maatregel moet geschikt zijn om het te beschermen belang te behartigen en de maatregel moet strikt noodzakelijk zijn.
- *Er mag geen sprake zijn van willekeurige discriminatie.*¹¹⁸

§ 5.8 Bosman-arrest

In verband met de nationaliteitsclausule is het Bosman-arrest een belangrijk arrest. Het arrest is in bovenstaande paragrafen al langsgekomen. Daarnaast zijn nog enkele uitspraken uit het Bosman arrest belangrijk. In deze paragraaf zal dan ook kort het Bosman arrest besproken worden.

De UEFA stelde in 1991 de 3+2 regel vast. Deze regel bepaalt dat nationale verenigingen het aantal buitenlandse spelers dat een club in een wedstrijd van de eerste divisie van haar nationaal kampioenschap mag opstellen, mogen beperken tot drie. Daarnaast mogen zij nog twee buitenlandse spelers opstellen indien die spelers onafgebroken voor een periode van vijf jaar, waarvan drie jaar in het junioren voetbal, in het land van de betrokken nationale vereniging hebben gespeeld. Dit worden ook wel nationaliteitsclausules genoemd.¹¹⁹

In de zaak Bosman heeft het Hof van Justitie (HvJ) voor het eerst de nationaliteitsclausule (de 3+2 regel toen der tijd) getoetst aan de verdragsbepalingen betreffende het vrij verkeer van werknemers.¹²⁰ In deze zaak werd onder andere bekeken of de beperking van het aantal buitenlandse spelers kon worden gezien als strijdig met het verbod op discriminatie op grond van nationaliteit.¹²¹ Jean-Marc Bosman kwam in 1990 uit voor de Belgische voetbalclub RC Luik. Bosman weigerde zijn contract te verlengen bij zijn huidige club. Uiteindelijk wou hij een contract tekenen bij de Franse club Duinkerken. Club Luik had echter de Belgische voetbalbond verzocht om niet het transfercertificaat af te geven. De Belgische voetbalbond gaf het certificaat niet af en naar aanleiding hiervan stapte Bosman naar de rechter.¹²²

¹¹⁵ Huzen & Wormsbecher 2012, p. 173.

¹¹⁶ HvJ EG 20 februari 1979, 120/78 (Cassis de Dijon).

¹¹⁷ Huzen & Wormsbecher 2012, p. 106.

¹¹⁸ Huzen & Wormsbecher 2012, p. 107.

¹¹⁹ HvJ EG 15 december 1995, nr. C-415/93, r.o. 25 - 27 (Bosman).

¹²⁰ Van den Hout 2009, p.3.

¹²¹ Hendrix 2009, p. 33.

¹²² Mosselman 2015, p.419.

In het Bosman arrest is het volgende bepaald door het HvJ: 'Art. 48 EEG-verdrag verzet zich tegen de toepassing van door nationale sportverenigingen vastgestelde regels, volgens welke voetbalclubs voor de door hen georganiseerde competitiewedstrijden slechts een beperkt aantal beroepsspelers met de nationaliteit van een andere lidstaat mogen opstellen.'¹²³

Daarnaast zegt het Bosman arrest ook: 'hetzelfde beginsel verzet zich ertegen, dat clausules in de reglementen van sportverenigingen het recht van onderdanen van andere lidstaten om als beroepsspelers deel te nemen aan voetbalwedstrijden, beperken. Het is in dit verband van geen belang, dat deze clausules niet betrekking hebben op de indienstneming van die spelers, waarvoor geen beperkingen gelden, maar op de mogelijkheid voor hun clubs om hen voor een officiële wedstrijd op te stellen. Aangezien deelneming aan deze wedstrijden de essentie van de activiteit van een beroepsspeler is, is het duidelijk, dat een regeling die deze deelneming beperkt, ook de werkgelegenheid voor de betrokken speler beperkt.'¹²⁴

§ 5.9 Nationaliteitsclausules in andere sporten

De Nederlandse volleybalbond is niet alleen als het gaat om het willen beperken van het aantal buitenlandse spelers in de nationale competitie. Bij sporten zoals voetbal, basketbal, hockey, waterpolo en baseball/softbal zijn dergelijke regels ook ingevoerd of geprobeerd in te voeren. Hieronder zullen enkele nationaliteitsclausules worden besproken en/of zullen enkele uitspraken betreffende soortgelijke regelingen besproken worden.

§ 5.9.1 Nationaliteitsclausules in het voetbal

In 1991 stelde de UEFA de 3+2 regel vast. Deze regel werd vier jaar later getoetst aan de bepalingen van het vrij verkeer. Het HvJ heeft toen geoordeeld dat de 3+2 regel voor buitenlandse contractspelers een beperking was ten opzichte van deelneming aan wedstrijden. Deelneming aan wedstrijden is de essentie van de activiteit van een contract speler. Aangezien er geen objectieve rechtvaardigingsgrond bestond, werd dit dan ook gezien als in strijd met het vrij verkeer van werknemers.¹²⁵

Naast de 3+2 regel, zijn zowel de UEFA als de FIFA met andere regels gekomen betreffende de beperking van buitenlandse spelers in de competitie. De FIFA is met de 6+5 regel gekomen en de UEFA met de home grown regel. Hieronder zullen beide regels kort besproken worden.

§ 5.9.1.1 De 6+5 regel

Door het halen van buitenlandse spelers hebben veel clubs hun identiteit verloren. Jonge spelers verliezen hun motivatie, aangezien hun kans op doorbreken minder wordt en clubs met veel geld de dienst uit maken in de competitie.¹²⁶ Toenmalig FIFA president Joseph Blatter heeft hierop besloten actie te ondernemen en wilde de zogeheten 6+5 regel invoeren. In mei 2008, tijdens het FIFA congres in Sydney, is de 6+5 regel aangenomen. De 6+5 regel zou clubs verplichten om in de nationale en internationale competities steeds minimaal zes spelers op te stellen die voor het nationale team van dat land mogen uitkomen en deze aan te vullen met maximaal vijf buitenlanders. Er is geen maximum voor het aantal buitenlandse wissels of voor het aantal spelers dat onder contract mag staan.¹²⁷

¹²³ HvJ EG 15 december 1995, nr. C-415/93, r.o. 1 (*Bosman*).

¹²⁴ HvJ EG 15 december 1995, nr. C-415/93, r.o. 119 - 120 (*Bosman*).

¹²⁵ Van den Hout 2009, p. 3.

¹²⁶ FIFA, 'Yes in principle to 6+5 rule', FIFA 5 februari 2008, fifa.com (zoek op 6+5 rule).

¹²⁷ '58th FIFA Congress, Sydney 2008', FIFA 30 mei 2008, www.fifa.com (zoek op 58th congress).

De FIFA krijgt in haar plan steun van het Institute For European Affairs (INEA). De INEA concludeert, in het rapport dat zij hebben opgesteld in verband met de 6+5 regel, dat deze regel slechts leidt tot indirecte discriminatie en dat dit kan worden gerechtvaardigd. De INEA concludeert dat de 6+5 regel ten doel heeft: het tegengaan van ongelijkheid in de sportcompetities, stimulatie van jonge spelers en het beschermen van de nationale identiteit. Voorts geven zij aan dat de regeling, voortkomend uit het Bosman-arrest, niet meer opgaat. Dit vanwege het feit dat de situatie niet is gelopen zoals het HvJ toen der tijd voorspeld had.¹²⁸

Instellingen van de Europese Unie zijn echter tegen de 6+5 regel en vallen wel terug op het Bosman-arrest. Het Europees parlement roept lidstaten en sportorganisaties nadrukkelijk op om dergelijke regels niet in te voeren.¹²⁹ Ook de Europese Commissie stelt dat de 6+5 regel niet verenigbaar is met Europese wetgeving. Zij stellen dat professioneel voetballers werknemers zijn en daarom onder de bepalingen van het vrij verkeer vallen. De 6+5 regel zou een directe discriminatie op nationaliteit opleveren. Dit is niet acceptabel volgens de Commissie. Indien deze regel ingevoerd zou worden, zal de commissie genoodzaakt zijn om in te grijpen.¹³⁰ Deze directe discriminatie kan enkel gerechtvaardigd worden op grond van de: openbare orde, openbare veiligheid of volksgezondheid. Deze zijn geen van alle van toepassing.¹³¹

Gezien de standpunten van de Europese instellingen, ziet het er niet naar uit dat de 6+5 regel haalbaar is. In het licht hiervan heeft de FIFA de regel dan ook, voor als nog, laten lopen.

§ 5.9.1.2 De home grown player rule

Op het congres van 2005 heeft de UEFA de home grown player rule aangenomen.¹³² Deze regel houdt, kort gezegd, in dat clubs die deelnemen aan UEFA competities een 'A-lijst' bij de UEFA moet neerleggen. Deze lijst mag bestaan uit 25 spelers. Vanaf seizoen 2008/09 dienen er, van die 25 spelers, minimaal acht 'locally trained players' te zijn. Locally trained players zijn spelers die 'club trained' dan wel 'association trained' zijn. Van deze acht spelers moeten vier spelers eigen opgeleide spelers ('club trainend') zijn en vier spelers dienen binnen de eigen bond opgeleide spelers ('association trained') te zijn.¹³³ Deze regel is tevens ingevoerd in de Premier League.¹³⁴ Bij de home grown player rule speelt nationaliteit geen rol.

Bij deze regel is dus, anders dan bij de 6+5 regel, geen sprake van directe discriminatie op nationaliteit. Aangezien de maatregel zelf geen onderscheid maakt op nationaliteit. Wel kan deze regel worden gezien als indirecte discriminatie. In vaste rechtspraak is immers bepaald dat als indirect discriminerend kan worden beschouwd: een bepaling van nationaal recht die door haar aard migrerende werknemers eerder treft dan nationale werknemers en derhalve de migrerende werknemers meer dreigt te benadelen.¹³⁵ Hoewel internationale (top) clubs steeds vaker spelers op jonge leeftijd naar hun eigen jeugdopleiding halen, is het merendeel van de jeugdopleiding nog steeds jeugd uit eigen land. Het zal dan ook moeilijker zijn voor buitenlandse spelers om aan deze eisen te voldoen.

¹²⁸ Institute For European Affairs, 'Legal opinion upholds 6+5 rule', FIFA www.fifa.com (zoek op *Institute for European Affairs*).

¹²⁹ Resolutie Europees Parlement, witboek over sport, Brussel 8 mei 2008, 2007/2261 INI.

¹³⁰ Vladimir Spidla, 'The Commission shows a red card to the 6+5 rule proposed by FIFA', Europese Commissie 28 mei 2008, www.ec.europa.eu (zoek op *statement Vladimir Spidla*).

¹³¹ Van den Hout 2009, p. 5.

¹³² 'Homegrown plan wins approval', UEFA 21 April 2005, www.uefa.org (zoek op *Homegrown*).

¹³³ UEFA rules p. 39-40.

¹³⁴ Premier League Handbook, p. 87.

¹³⁵ HvJ EG 23 mei 1996, nr. C-237/94, r.o. 20 (*John O'Flynn/Adjudication officer*).

De vraag is vervolgens of deze indirecte discriminatie objectief kan worden gerechtvaardigd. De UEFA heeft de volgende doelen aangevoerd die een rechtvaardiging van deze indirecte discriminatie bewerkstelligen:

- Het behouden van de regionale identiteit van clubs;
- Het herstellen van de competitieve balans tussen de Europese clubs en nationale competities;
- Het bevorderen van de training en opleiding van jeugdspelers;
- Het waarborgen van het niveau van nationale teams.¹³⁶

Het Europees Hof heeft in jurisprudentie de volgende doelen binnen de sport als rechtvaardigingsgronden aangemerkt:

- De noodzaak om de opleiding en training van jonge spelers te bevorderen;
- Het handhaven van een bepaalde sportieve en financiële balans tussen clubs;
- De noodzaak om een reguliere competitie en onzekerheid van de uitkomst te verzekeren.¹³⁷

De Home grown player rule geniet, anders dan de 6+5 regel, wel de steun van de Europese instellingen. De Commissie is van oordeel dat de home grown player rule toegestaan kan worden in verhouding met het vrij verkeer van personen. Deze regel kan als indirect discriminerend worden gezien maar kan gerechtvaardigd worden. Dit aangezien het doel is de promotie van jonge spelers en een betere balans tussen de teams.¹³⁸ Ook de Minister van volksgezondheid, welzijn en sport geeft in haar brief, aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, aan dat deze regel niet in strijd is met Europees recht. Wel stelt ze dat de Commissie nader onderzoek doet betreffende de gevolgen van deze sportregel.¹³⁹

§ 5.9.1.2.1 Onderzoeksrapport commissie

Op 30 april 2013 is het rapport betreffende de Home Grown player rule gepubliceerd.¹⁴⁰ In dit onderzoek zijn de gevolgen van de Home Grown Player Rule, en de houdbaarheid daarvan, tot dusver onderzocht. Dit onderzoek is toegespitst op de doelen: bevorderen van de training en opleiding van jeugdspelers en het herstellen van de competitieve balans. Dit zijn de twee hoofdoelstellingen van de UEFA. Een maatregel die indirect discriminerend is kan worden gerechtvaardigd indien daar een legitiem doel voor is. Herstellen van de competitieve balans en bevorderen van de training en opleiding van jeugdspelers kunnen worden aangemerkt als legitieme doelstellingen.

De home grown player rule heeft geresulteerd in een verbetering van de competitieve balans in de internationale competities, maar deze verbeteringen zijn zeer bescheiden. Er is een toename in het aantal home grown players, maar er is weinig bewijs dat dat nauw verband houdt met de home grown player rule. Op dit moment kan niet duidelijk gezegd worden dat de voordelen, die de home grown player rule met zich meebrengt, een beperking van het vrij verkeer kunnen rechtvaardigen. Er kunnen vraagtekens gezet worden bij de proportionaliteit en noodzaak van deze regel. De UEFA zal moeten laten zien dat andere maatregelen niet hetzelfde effect of zelfs een beter effect kunnen hebben. Het advies vanuit dit rapport is dan ook om verder onderzoek te doen naar de gevolgen van de home grown player rule en om op zoek te gaan naar alternatieven.

De home grown player rule wordt dus vooralsnog nog steeds toegepast, maar de houdbaarheid daarvan wordt in twijfel getrokken. Dit vanwege het feit dat de regel weinig

¹³⁶ Van den Hout 2009, p. 6.

¹³⁷ Rb. Midden-Nederland 10 juni 2013, ECLI:NL:RBMN:2013:CA3500.

¹³⁸ 'UEFA rule on 'home-grown players': compatibility with the principle of free movement of persons', Brussel 28 mei 2008, www.europa.eu (zoek op *home-grown players*).

¹³⁹ *Kamerstukken II* 2011/12. 29407, nr. 145, p. 2 (brief van de minister van volksgezondheid, welzijn en sport).

¹⁴⁰ Dalziel, Downward, Parrish, Pearson & Semens 2013, p. 1.

effect heeft ten aanzien van de doelstellingen en het maar de vraag is of er niet andere (betere) oplossingen te bedenken zijn. De regel geniet de steun van de politiek, maar uiteindelijk zal het aan het Hof liggen om te bepalen of de regel aan de evenredigheids eis voldoet (de noodzakelijkheid en proportionaliteit van de regel).

§ 5.9.2 KNBSB

Ook de Koninklijke Nederlandse Baseball en Softball Bond (KNBSB) had, tot voor kort, in hun reglementen een nationaliteitsclausule opgenomen. Naar aanleiding daarvan is softbalvereniging Terrasvogels naar de rechter gestapt.¹⁴¹ Hieronder volgt een korte omschrijving van de uitspraak.

De KNBSB had in de competitiebepalingen seizoen 2013 onder andere het volgende staan betreffende buitenlandse spelers:

- tijdens een wedstrijd mogen niet meer dan 2 buitenlanders tegelijkertijd per team aan de wedstrijd deelnemen;
- een volledige wedstrijd van een dubbel moet gepitched worden door een Nederlandse speelster/s;
- een volledige wedstrijd van een dubbel moet gecatcht worden door een Nederlandse speelster/s;
- per dubbel mag 1 buitenlander maximaal 1 wedstrijd als pitcher optreden;
- per dubbel mag 1 buitenlander maximaal 1 wedstrijd als catcher optreden.

Terrasvogels stelt dat de door de KNBSB ingestelde regeling, die onderscheid maakt tussen een Nederlander en een niet-Nederlander, in strijd is met artikel 45 VWEU. Het doel van de regeling was om voorrang te geven aan spelers van de Nederlandse nationaliteit met als doel om het talent van deze spelers beter te ontwikkelen. Dit zou het nationale team ten goede komen. Naar oordeel van de voorzieningenrechter is deze regeling direct discriminerend, aangezien er expliciet op grond van nationaliteit onderscheid wordt gemaakt. De rechtvaardigingsgronden die gehanteerd kunnen worden bij indirecte discriminatie zijn niet van toepassing, evenals de uitzonderingen bij directe discriminatie.

Uiteindelijk concludeert de voorzieningenrechter dan ook dat de regeling in strijd is met hoger recht en daarom buiten toepassing moet blijven. In de huidige regels spreekt de KNBSB niet meer van 'Nederlanders en niet-Nederlanders', maar van EU-spelers en NON-EU-spelers.¹⁴² De KNBSB stelt tegenwoordig enkel nog een maximum aan het aantal NON-EU-Spelers.

§ 5.9.3 De FEB en Hockeybond

De FEB is de organisatie die de organisatie van de Eredivisie basketbal toebedeeld heeft gekregen. In de Eredivisie basketbal geldt een regeling van maximaal 4 buitenlandse spelers per team.¹⁴³ Bij de Hockeybond speelt ook het onderwerp van het hebben van maximaal aantal buitenlanders in de selectie. Dit idee speelt al langer in de Hockeybond. In 2007 werd er ook een maximum gesteld in de hoofdklasse. Er werd toen een maximum van drie buitenlandse spelers per club afgesproken. Dit met uitzondering van buitenlandse hockeyers die langer dan drie jaar in de Nederlandse hoofdklasse actief zijn.

Zowel de FEB¹⁴⁴ als de Hockeybond realiseren of willen dit via een 'gentleman's agreement'. Bij de hockey is in 2007 een document verspreid waarin werd gesproken over

¹⁴¹ Rb. Midden-Nederland 10 juni 2013, ECLI:NL:RBMNE:2013:CA3500.

¹⁴² Reglement van wedstrijden DNSL 2016, p. 12.

¹⁴³ 'Nog vier buitenlanders', *Aris Leeuwarden* 19 mei 2012, www.arisleeuwarden.nl (zoek op *buitenlanders*).

¹⁴⁴ Zie bijlage 2, 'mail FEB'.

de beperking van het aantal buitenlandse spelers. Uiteindelijk heeft de Rotterdamse club zich gedistantieerd van het document.¹⁴⁵

§ 5.9.3.1 Gentleman's agreement

In zijn algemeen wordt aangenomen dat een gentleman's agreement geen juridische verplichtingen met zich meebrengt en meer uitgaat van enkele morele verplichtingen tegenover elkaar.¹⁴⁶ Een gentleman's agreement is niet terug te vinden in de reglementen en op dat gebied dus niet in strijd met het Europees recht.

Een gentleman's agreement valt echter wel onder het bereik van artikel 101 VWEU.¹⁴⁷ In artikel 101 VWEU worden kartelafspraken, afspraken die de concurrentie beperken, verboden. Het gentleman's agreement zou dan haaks kunnen staan met het mededingingsrecht. In artikel 101 VWEU staat dat alle overeenkomsten, besluiten en onderling afgestemde feitelijke gedragingen die de handel tussen lidstaten ongunstig beïnvloeden en ertoe strekken of ten gevolge hebben dat de mededinging binnen de interne markt wordt verhinderd onverenigbaar zijn met de interne markt. Dit kan enkel gerechtvaardigd worden indien het gaat om afspraken die een legitiem doel dienen, inherent zijn aan een sport en proportioneel zijn. Dit kunnen bijvoorbeeld regels over de bescherming van jongere spelers zijn. Regels met betrekking tot nationaliteitsclausules zijn geen legitiem doel en daarom al snel in strijd met artikel 101 VWEU.¹⁴⁸

Om een beroep te doen op artikel 101 WEU moet er dus sprake zijn van:

- Een ongunstige beïnvloeding van de handel tussen lidstaten; en
- Een overeenkomst, besluit of feitelijke gedraging tussen ondernemingen.

Bij de bepaling of sprake is van een onderneming, wordt door het HvJ een ruime definitie gehanteerd. Van belang is of de entiteit zelfstandig economische activiteiten ontplooit. De rechtsvorm is daarbij niet van belang. Zowel individuele sporters, sportverenigingen en sportbonden kunnen als onderneming worden aangemerkt in de zin van artikel 101 VWEU, zolang zij maar een economische activiteit uitoefenen. Dit wordt al gauw aangenomen, bijvoorbeeld al als een vereniging sponsorovereenkomsten afsluit.¹⁴⁹

Indien via een gentleman's agreement wordt afgesproken om een maximum te stellen aan het aantal buitenlandse spelers, dan wordt de concurrentie (mededinging) beperkt. Immers zullen Nederlandse spelers minder concurrentie ondervinden van buitenlandse spelers, aangezien er ook minder buitenlandse spelers zullen zijn. Daarnaast is zowel sprake van een overeenkomst als een onderneming in de zin van artikel 101 VWEU. Nationaliteitsclausules worden niet als legitiem doel aangeduid, van rechtvaardiging is daarom geen sprake. Het gentleman's agreement lijkt in beginsel een goede keus, maar staat wel degelijk haaks met Europees recht. Op de korte termijn zal een dergelijke regeling wellicht houdbaar zijn, aangezien er in de rechtspraak weinig over gezegd is. De juridische houdbaarheid op de langere termijn is lastig.

¹⁴⁵ G. Hahn, 'Beperking Buitenlandse spelers in hockey?', sportenstrategie 5 juni 2015, sportenstrategie.nl (zoek op *buitenlandse spelers*).

¹⁴⁶ Van der Veen 2014, p.1.

¹⁴⁷ Olfers 2008, p. 234.

¹⁴⁸ Mosselman 2015, p. 427.

¹⁴⁹ Mosselman 2015, p. 428.

§ 5.9.4 KNZB

Bij de KNZB loopt op dit moment nog steeds een zaak betreffende het hebben van een maximum aantal buitenlandse spelers in de Eredivisie waterpolo. In het Algemeen Reglement Waterpolo eredivisie staat onder andere het volgende¹⁵⁰:

- Buitenlanders in de Eredivisie (d/h)
 - o Max. 2 spelers/ster per wedstrijd

Naar aanleiding hiervan heeft de Vereniging Alphense Zwemclub (AZC) een sanctie opgelegd gekregen van de KNZB wegens het opstellen van meer dan twee buitenlandse. AZC heeft bezwaar gemaakt tegen deze beslissing. De tuchtcommissie heeft vervolgens onder andere vast gesteld dat het Europees recht van toepassing is en dat ook de KNZB hieraan dient te voldoen. Voorts hebben zij besloten dat, met ingang van de competitie 2016/17, artikel 45 VWEU van toepassing wordt verklaard. In het seizoen 2015/16 kunnen clubs, vanaf 21 november, vooralsnog meer dan twee buitenlandse spelers op het wedstrijdformulier vermelden, maar mogen er maar twee tegelijkertijd aan het spel deelnemen.¹⁵¹ Vervolgens zijn beide partijen in beroep gegaan tegen de uitspraak van de tuchtcommissie en zijn dan ook naar de Commissie van Beroep gestapt. Beide partijen hebben hier besloten om het geschil voor onbepaalde tijd te schorsen. Voor het seizoen 2015/16 is het vooralsnog toegestaan om per ploeg maximaal drie buitenlandse op het wedstrijdformulier te zetten en deze ook alle drie tegelijkertijd in te zetten.¹⁵²

§ 5.10 Zachte regel

De Memo is aangenomen, maar nog steeds volop in ontwikkeling. Zo wil de Nevobo nu de eisen gaan onderverdelen in twee categorieën. De A-categorie en de B-categorie. De A-categorie bevat harde eisen, clubs moeten aan deze eisen voldoen. De B-categorie bevat zachte eisen. Clubs hoeven niet aan alle zachte eisen te voldoen, maar moeten een bepaald aantal punten scoren binnen de B-categorie. Op welke vlakken clubs punten halen maakt niet uit, zolang ze maar het aantal benodigde punten halen.¹⁵³

De Nevobo heeft idee om deze regel als 'zachte regel' in te voeren. Dit betekent dat clubs punten kunnen scoren door het opstellen van meer Nederlandse spelers en minder buitenlandse spelers, maar er dus ook voor kunnen kiezen om dit niet te doen en punten te scoren op andere vlakken. Hoewel clubs in dit geval geen gehoor hoeven te geven aan een dergelijke regeling, maakt dat in de essentie niet uit. De regel maakt direct onderscheid op nationaliteit en is daarom niet verenigbaar met Europese wetgeving. Tevens mogen clubs geen gehoor geven aan een dergelijke regel. Zij zouden zich dan ook schuldig maken aan directe discriminatie op grond van nationaliteit.

§ 5.11 De Vereniging

In bovenstaande tekst is beschreven wanneer een volleyballer zich wel of niet kan beroepen op de bepalingen van het vrij verkeer van werknemers. Indien de Nevobo besluit een dergelijke regeling in te voeren dan kan een vereniging ook het een en ander doen. Zo kan de vereniging simpelweg de betreffende speler mededelen dat hij of zij een beroep kan doen op artikel 45 VWEU. Ook kunnen ze bijvoorbeeld bezwaar maken indien zij bijvoorbeeld toch meerdere buitenlandse spelers op zouden stellen en daar een sanctie voor zouden krijgen. Dit heeft bijvoorbeeld de KNZB gedaan, deze zaak loopt nog.¹⁵⁴ Over bezwaar en beroep in het volgende hoofdstuk meer.

¹⁵⁰ Algemeen Reglement Waterpolo Eredivisie, p.2.

¹⁵¹ Tuchtcommissie, zaaknummer: TU 2015-016 (AZC/KNZB), 12 november 2015.

¹⁵² Proces verbaal commissie van beroep administratief geschil 15-064, 30 november 2015.

¹⁵³ Zie bijlage 1, 'Licentie-eisen Eredivisie Zaalvolleybal 2016+', p.1.

¹⁵⁴ Tuchtcommissie, zaaknummer: TU 2015-016 (AZC/KNZB), 12 november 2015.

§ 5.12 Conclusie

Bij het beperken van buitenlandse spelers moet dus rekening worden gehouden met Europese regelgeving. De interne markt regelt onder meer het vrij verkeer van personen, meer specifiek het vrij verkeer van werknemers. Dit wordt geregeld in het Verdrag betreffende de werking van de Europese unie en uitgewerkt in verordening 1612/68. Hieruit blijkt onder meer het verbod op discriminatie op nationaliteit. Om een beroep te doen op het vrij verkeer van werknemers dient te worden voldaan aan een aantal voorwaarden. Er zal moeten worden voldaan aan het begrip werknemer, er moet sprake zijn van een grensoverschrijdend geval, de persoon dient een onderdaan te zijn van een der lidstaten van de EU en er moet sprake zijn van een economische activiteit.

Voorts wordt uit bovenstaande geconcludeerd dat het zal lastig zijn om een maximum te stellen aan het aantal buitenlandse spelers. De Nevobo wil een maximum stellen aan het aantal buitenlandse spelers dat gelijktijdig op het wedstrijdformulier mag staan. Het staat Eredivisie clubs dan wel nog vrij om meer buitenlandse spelers onder contract te nemen. Deze nationaliteitsclausule is niet verenigbaar met Europees recht. Artikel 45 VWEU in combinatie met het Bosman-arrest verzet zich tegen een dergelijke regel. Buitenlandse beroeps- en semi beroeps-volleyballers die de nationaliteit van een der lidstaten hebben kunnen zich beroepen op artikel 45 VWEU. Indien een land een akkoord heeft met de EU dan kunnen ook zij zich hierop beroepen. De voorgestelde regel is een regel die direct onderscheid maakt en kan enkel gerechtvaardigd worden in het belang van de openbare orde, veiligheid en volksgezondheid. Allen zijn niet van toepassing hier. Tevens blijkt uit het Bosman-arrest onder meer dat de regels van het vrij verkeer zich er tegen verzetten om regels op te stellen die het aantal buitenlandse spelers beperken. Het vrij verkeer verzet zich ook tegen een beperking van het aantal buitenlandse spelers met betrekking tot de deelname aan een wedstrijd, dus niet enkel het onder contract hebben van spelers. Deelneming is namelijk de essentie van de activiteit van een beroepssporter is. De werkgelegenheid wordt hierdoor beperkt. Andere bonden zijn met een zelfde soort regel al terug gefloten en/of hebben een zaak hierover lopen. De Nevobo zou de regel wel kunnen invoeren betreffende Non-Europese unie burgers, behoudens de burgers van landen die een akkoord hebben met de Unie. De KNBSB heeft dit ook gedaan.

De NBB heeft en de Hockeybond wil en had een dergelijke nationaliteitsclausule geregeld via een gentleman's agreement. Een dergelijke regeling via het gentleman's agreement staat haaks met Europees mededingingsrecht. Hier is weinig over bekend in rechtspraak. Wel is bekend dat een nationaliteitsclausule niet als legitiem doel wordt gezien en derhalve geen rechtvaardigingsgrond vormt om artikel 101 VWEU te beperken. De UEFA heeft als alternatief de home grown player rule ingevoerd. Deze regel is tevens van toepassing in de Premier League. De home grown player rule is indirect discriminerend en daarom 'makkelijker' te rechtvaardigen. Deze regel heeft in beginsel niet hetzelfde effect, maar het verplichten van meer 'home grown players' in de selectie zal indirect wel een dergelijk effect kunnen hebben. Indirecte discriminatie kan worden gerechtvaardigd op grond van de rule of reason. Rechtvaardigingsgronden die het HvJ heeft bevestigd in verband met sport zijn: de noodzaak om de opleiding en training van jonge spelers te bevorderen, het handhaven van een bepaalde sportieve en financiële balans tussen clubs en de noodzaak om een reguliere competitie en onzekerheid van de uitkomst te verzekeren. Het is echter maar de vraag of de home grown player rule houdbaar zal zijn. Uit een onderzoek, ingesteld door de Europese commissie, blijkt dat er vraagtekens gezet kunnen worden bij de evenredigheidseis. Of deze regel aan de evenredigheidseis voldoet zal het hof uiteindelijk moeten uitmaken.

Hoofdstuk 6. Bezwaar & Beroep

De Nevobo kan dus besluiten nemen waar leden van de Nevobo zich in de regel aan moeten committeren. Het kan natuurlijk voorkomen dat een lid het niet eens is met een besluit van de Nevobo of dat er een geschil ontstaat. Zo kan bijvoorbeeld een Eredivisie organisatie het niet eens zijn met het besluit over de verstrekking van de licentie. In dit hoofdstuk wordt bekeken welke procedure dan gevolgd moet/kan worden.

§ 6.1 Privaatrechtelijke procedures

Bij privaatrechtelijke procedures gaat het om de verhouding tussen burgers onderling. Dit is ook het geval indien er een geschil ontstaat tussen de Nevobo en haar leden. Hoewel het in de sport gebruikelijk is om geschillen betreffende de sport intern op te lossen, kunnen sportbonden geen verbod opleggen om niet naar de rechter te gaan. Het recht op een onpartijdige rechter bij de beslechting van geschillen is immers een grondrecht dat is vastgelegd in artikel 17 van de Grondwet en in artikel 6 van het Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens.¹⁵⁵ Leden die het niet eens zijn met besluiten van een vereniging kunnen derhalve bij de rechter een beroep doen op artikel 2:8 BW, 2:14 BW of 2:15 BW. In artikel 2:8 BW staat dat een vereniging zich redelijk en billijk moet gedragen tegenover iedereen die direct betrokken is bij de vereniging.¹⁵⁶ Voor een beschrijving van artikel 2:8 BW verwijs ik naar § 3.6 van dit onderzoek. Artikel 2:14 BW en 2:15 BW worden in § 6.4 beschreven. Indien de weg naar de rechter is gestart, zal gekeken moeten worden welke rechter bevoegd is en waar die procedure gevoerd zal worden.

§ 6.1.1 Absolute competentie

Bij de absolute competentie gaat het erom welke rechter bevoegd is. Bij privaatrechtelijke procedures kan onderscheid worden gemaakt tussen de kantonrechter en de voorzieningenrechter. Simpel gezegd worden vorderingen tot 25.000 euro door de kantonrechter behandeld, evenals zaken betreffende arbeid, huur en andere zaken waarvan de wet dit expliciet bepaalt, ex artikel 93 Rv. Alle overige zaken worden door de voorzieningenrechter behandeld. Na een uitspraak van de voorzieningenrechter, dan wel de kantonrechter is hoger beroep bij het gerechtshof mogelijk op grond van artikel 332 Rv. Dit kan alleen indien de vordering meer dan 1750 euro bedraagt. Tot slot is het nog mogelijk om op grond van artikel 398 Rv in cassatie te gaan bij de Hoge Raad. In spoedeisende gevallen kan op korte termijn een kort geding ingesteld worden bij de voorzieningenrechter op grond van artikel 254 Rv.

§ 6.1.2 Relatieve competentie

De relatieve competentie draait om de vraag: in welke plaats moet ik zijn? Qua plaats is in beginsel op grond van artikel 99 Rv bevoegd de rechter van de woonplaats van de gedaagde. Voorts staat in artikel 1:10 lid 2 BW dat een rechtspersoon zijn woonplaats heeft ter plaatse waar hij volgens wettelijk voorschrift of volgens zijn statuten of reglementen zijn zetel heeft. Voor het hoofdkantoor van de Nevobo geldt dat de rechtbank Midden-Nederland bevoegd is, indien zij de gedaagde zijn. De Nevobo heeft namelijk zijn zetel in Nieuwegein.¹⁵⁷ Nieuwegein valt vervolgens onder het arrondissement van rechtbank Midden-Nederland.¹⁵⁸ Indien een persoon een kantoor of filiaal houdt, heeft hij ten aanzien van de aangelegenheden die dat kantoor of filiaal betreft ook daar haar woonplaats op grond van artikel 1:14 BW. Indien er een geschil bij het kantoor Eindhoven is, is dus ook de rechtbank in Oost-Brabant bevoegd.¹⁵⁹ In geval van de Eredivisie ligt de organisatie bij het hoofdkantoor in Nieuwegein en zal dus doorgaans de rechtbank in Midden-Nederland bevoegd zijn. Voorbeelden indien ook een andere rechtbank (dus een

¹⁵⁵ Van Staveren 2007, p. 19.

¹⁵⁶ Mosselman 2015, p. 65.

¹⁵⁷ Artikel 2.2 Statuten Nevobo, p. 4.

¹⁵⁸ 'Werk- en rechtsgebied', www.rechtspraak.nl (zoek op *arrondissement Midden-Nederland*).

¹⁵⁹ 'Arrondissement Oost-Brabant', www.rechtspraak.nl (zoek op *arrondissement Oost-Brabant*).

rechter in een andere plaats) bevoegd is, zijn zaken betreffende arbeidsovereenkomsten en zaken betreffende een onrechtmatige daad. Indien er een individuele dan wel collectieve arbeidsovereenkomst is gesloten, is tevens bevoegd de rechter van de plaats waar de arbeid gewoonlijk of laatstelijk word verricht. Dit volgt uit artikel 100 Rv. Ingeval er sprake is van een onrechtmatige daad is ook de rechter bevoegd van de plaats waar het schade brengende feit zich heeft voortgedaan op grond van artikel 102 Rv. Er zijn nog meer uitzonderingen, maar gezien de inhoud en relevantie in verband met dit onderzoek worden deze achterwege gelaten.

§ 6.1.3 Kort geding

Ingeval er een spoedeisend belang is bij een zaak, kan een zaak op grond van artikel 254 Rv op korte termijn worden behandeld middels een kort geding. In een kort geding procedure wordt een voorlopige beslissing gegeven. Dit betekent dat er een voorlopige maatregel wordt opgelegd zolang de definitieve rechtsverhouding nog niet is vastgesteld. Deze beslissing vervalt indien in de bodemprocedure anders wordt geoordeeld, het is niet altijd het geval dat er daadwerkelijk een bodemprocedure wordt gestart of al bezig is.¹⁶⁰ Een vereiste voor het kortgeding is dat er daadwerkelijk een spoedeisend belang bij is. Of er sprake is van een spoedeisend belang wordt bepaald aan de hand van een afweging van de belangen van partijen en de toestand ten tijde van de uitspraak.¹⁶¹ Indien de rechter van oordeel is dat de zaak niet geschikt is voor een kort geding, zal hij op grond van artikel 256 Rv de voorziening weigeren. Zaken kunnen ongeschikt zijn indien er onvoldoende inzicht is in de feiten omtrent de zaak of wanneer de gevolgen van een eventuele beslissing niet voldoende te overzien zijn.¹⁶² Op grond van artikel 254 Rv is de voorzieningenrechter de bevoegde rechter. Daarnaast kan de zaak ook aan de kantonrechter voorgelegd worden, indien het een zaak betreft die in een bodemprocedure ook door de kantonrechter zou moeten worden behandeld.

§ 6.2 Huishoudelijk Reglement

Bij de Nevobo is het een en andere betreffende bezwaar en beroep geregeld in het Huishoudelijk Reglement. Bezwaar tegen een administratief besluit dient uiterlijk twee weken na dagtekening van de bekendmaking schriftelijk te worden ingediend bij: de organisator indien het een administratieve maatregel betreft als gevolg van het wedstrijdreglement, bij de overige besluiten bij de regiomanager indien het een regiozaak betreft en de regiomanager niet zelf het besluit heeft genomen of bij de directie in alle overige gevallen. Van een beslissing op bezwaar staat beroep open bij de Commissie van Beroep. Als administratief besluit wordt gezien: ieder besluit dat door de Nevobo wordt genomen op basis van een reglement of richtlijn.¹⁶³ Indien een licentie niet wordt verstrekt aan een club, dan is dit een besluit dat genomen is op basis van een richtlijn.¹⁶⁴ Tegen deze beslissing is bezwaar en beroep in overeenstemming met het huishoudelijk reglement mogelijk.¹⁶⁵ In een dergelijk geval zal de vereniging dus bovengenoemde weg moeten volgen.

De memo volgend, zal er in ieder geval op het gebied van licentieverstrekking een wijziging plaats moeten vinden. In de nieuwe stijl zal de directie op advies van het Expertpanel een besluit nemen op het al dan niet verstrekken van een licentie. Tegen dit besluit kan bezwaar worden gemaakt bij het bestuur. Deze zal na raadpleging van de directie en het Expertpanel een definitief besluit nemen. Tegen dit besluit is beroep mogelijk bij de Commissie van Beroep. In de huidige situatie is het de organisator (lees: de manager wedstrijd zaken) die het besluit neemt over het wel of niet verstrekken van

¹⁶⁰ Jongbloed en Ernes 2014, p. 319 – 320.

¹⁶¹ Jongbloed en Ernes 2014, p. 324.

¹⁶² Jongbloed en Ernes 2014, p. 326.

¹⁶³ Paragraaf 2.6.3 Huishoudelijk Reglement Nevobo, p. 14 - 15.

¹⁶⁴ Artikel 3.2.3.1 Wedstrijdreglement Nevobo, p. 4.

¹⁶⁵ Artikel 3.2.3.12 Wedstrijdreglement Nevobo, p. 5.

een licentie.¹⁶⁶ Het bezwaar zou dan ook bij de organisator ingediend moeten worden. In de nieuwe stijl neemt de organisator zitting in het Expertpanel. Gezien de wijzigingen die optreden dient het Huishoudelijk Reglement veranderd te worden. De regels zoals die nu staan weergegeven zijn niet in overeenstemming met de nieuw in te voeren regels.

In het Huishoudelijk Reglement staat dat tegen de uitspraak van de Commissie van Beroep geen hoger beroep mogelijk is.¹⁶⁷ Dit impliceert dat na het bewandelen van de weg zoals die is weergegeven in het Huishoudelijk Reglement, er geen andere mogelijkheden meer zijn om tegen een besluit op te komen. In § 6.1 staat al beschreven dat de weg naar de rechter open moet staan. Om onduidelijkheden te voorkomen is het derhalve aan te raden om het Huishoudelijk Reglement ook op dit gebied aan te passen.

§ 6.3 Tuchtrecht

Mochten de Eredivisie clubs bijvoorbeeld de statuten, reglementen en besluiten niet (behoorlijk) naleven, dan kunnen zij te maken krijgen met het tuchtrecht.¹⁶⁸ Tuchtrecht binnen het verenigingsrecht wordt ook wel niet-wettelijk tuchtrecht genoemd. Verenigingen zijn vrij om in hun statuten en reglementen tuchtrecht op te nemen. Leden committeren zich automatisch aan het tuchtrecht door lid te worden van de vereniging.¹⁶⁹ Tuchtrecht ziet op het corrigeren van ongewenst groepsgedrag en kan binnen de sport gedefinieerd worden als 'het door een orgaan van een vereniging corrigerend en bestraffend optreden naar aanleiding van een overtreding van de statuten, een reglement of een besluit, dan wel van het in strijd handelen van een lid met de tegenover de vereniging of een ander lid te betrachten redelijkheid en billijkheid'.¹⁷⁰ Het tuchtrecht kent niet, zoals in het wetboek van strafrecht, de regel dat iemand niet voor de tweede keer voor hetzelfde feit bestraft kan worden. Een speler kan binnen het tuchtrecht bijvoorbeeld een straf opgelegd krijgen door zijn vereniging, maar daarnaast ook nog door de nationale en/of internationale bond.¹⁷¹ Sporttuchtrecht is in principe onderdeel van het civiele recht, omdat het vooral om verenigingstuchtrecht gaat. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om een speler die gebonden is aan regels op grond van het lidmaatschap van de vereniging.¹⁷² Bij de Nevobo kunnen straffen worden opgelegd door de Strafcommissie en de Commissie van Beroep. Daarnaast is een en ander betreffende onder andere de bevoegdheden en werkwijze nader geregeld in reglementen van de Nevobo.¹⁷³

Doordat leden van de Nevobo zich automatisch aan de opgelegde verplichtingen van de Nevobo onderwerpen, zullen zij eerst de weg volgens de reglementen moeten volgen. Nadat de weg is gevolgd zoals die in de reglementen staat weergegeven, staat eventueel nog de weg naar de burgerlijke rechter open. Deze zal in de regel enkel marginaal toetsen. Dit betekent dat hij slechts kijkt of de algemene procesbeginselen, vooral het beginsel van hoor en wederhoor, zijn toegepast.¹⁷⁴ In het Reglement Strafzaken wordt niet besproken welke weg er behandelt kan worden nadat de zaak is behandeld door de Commissie van Beroep. Het is aan te raden om dit wel te doen. Dit voorkomt onduidelijkheden over het wel of niet openstaan van de weg naar de rechter.

§ 6.4 Nietige & vernietigbare besluiten

In hoofdstuk 3 hebben we al gezien dat een besluit in juridisch zin is: een besluit waar rechtsgevolgen aan vast zitten. Daarnaast moet het besluit ook op een correcte wijze tot stand zijn gekomen en worden genomen door een bevoegd orgaan. Aangezien de

¹⁶⁶ Artikel 3.2.3.1 en 3.2.1.2 Wedstrijdreglement Nevobo, p. 3 - 4.

¹⁶⁷ Artikel 2.6.3.7 Huishoudelijk Reglement Nevobo, p. 15.

¹⁶⁸ Artikel 4.2.1.1 sub i Reglement Strafzaken, p. 4.

¹⁶⁹ 'help bij Tuchtrecht', www.overheid.nl (zoek op *tuchtrecht*).

¹⁷⁰ Jellinghaus 2008, p. 100.

¹⁷¹ Van Staveren 2007, p. 172.

¹⁷² Van Staveren 2007, p. 168.

¹⁷³ Artikel 9.3, 9.4 en 12.3 Statuten Nevobo, p. 8.

¹⁷⁴ Jellinghaus 2008, p. 16.

Strafcommissie, de Commissie van Beroep, de Bondsraad, het Bondsbestuur, de Directie en andere personen en commissies die krachtens de statuten of de wet belast zijn met een nader omschreven taak en aan wie daarbij beslissingsbevoegdheid is toegekend als organen worden genoemd in de statuten, zullen beslissingen van deze organen juridisch gekwalificeerd worden als een besluit als in artikel 2:14 BW en 2:15 BW.¹⁷⁵ Dit betekent dat dergelijke besluiten nietig of vernietigbaar zouden kunnen zijn op grond van deze artikelen. Een nietig besluit betekent dat dat het besluit van begin af aan geen rechtsgevolg heeft (het besluit heeft als ware nooit bestaan).¹⁷⁶ Als een besluit vernietigbaar is, dan heeft het wel bestaan, maar wordt de geldigheid van het besluit ontnomen door de rechter.¹⁷⁷ Alle belanghebbenden kunnen nietigheid van het besluit vorderen, maar zullen dit wel zelf moeten aantonen.¹⁷⁸ Een besluit ex artikel 2:15 BW kan vernietigd worden op vordering van de rechtspersoon zelf of op vordering tegen de rechtspersoon van iemand die een redelijk belang heeft bij de naleving van de niet nagekomen verplichting.¹⁷⁹

§ 6.5 Arbitrage

Arbitrage is een particuliere door de vereniging of bond ingestelde geschilbeslechting. Bij de KNVB is dit bijvoorbeeld het geval. Bij arbitrage is er een geschil tussen de bond en een vereniging, tussen de bond en een lid, tussen de vereniging en een lid of tussen twee verenigingen. Tegen uitspraken van de arbitragecommissie van een sportbond is hoger beroep mogelijk bij het Hof van Arbitrage voor sport. De sportbond moet hier wel bij zijn aangesloten. De openstelling van hoger beroep moet tevens zijn overeengekomen door de betrokken partijen op grond van artikel 1061a en 1061b Rv. Een vonnis van een arbitragecommissie kan, ex artikel 1065 Rv, worden vernietigd door de rechter. De rechter is wel terughoudend in de vernietiging van een arbitraal vonnis, aangezien een beroep op de rechter niet mag dienen als het in 'hoger beroep' gaan.¹⁸⁰ Veel (kleinere) sportbonden zijn aangesloten bij het instituut sportrechtspraak.¹⁸¹ Deze beslecht ten behoeve van sportbonden tuchtrechtspraak, civielrechtelijke arbitrage, mediation en/of bindend advies. De Nevobo heeft geen geschilbeslechting geregeld via arbitrage.

Het voordeel van arbitrage is dat een arbiter in de regel meer deskundigheid heeft op het gebied waar het geschil zit dan de 'normale rechter'. Ook kan, op grond van artikel 1036 Rv, de wijze van geschilvoering binnen arbitrage voor een groot deel ingevuld worden zoals de partijen dat wenselijk achten. Daarnaast zal de rechter zich op grond van artikel 1022 Rv onbevoegd verklaren indien een partij zich beroept op het bestaan van een overeengekomen geschilbeslechting via arbitrage. Dit betekent dus dat in geval van Arbitrage de 'normale rechter' in de regel buiten beeld blijft. Arbitrage geldt dan dus als vervanging van de 'normale' privaatrechtelijke procedure. Indien in de bindende statuten of reglementen een arbitraal beding is opgenomen, wordt dit ex artikel 1020 lid 5 Rv ook als een overeenkomst tot arbitrage gezien. Wel is het van belang om heel alert te blijven bij een arbitrage procedure. Binnen deze procedure schuilt het gevaar dat de beginselen van behoorlijk proces in gedrang komen. Een ondeugdelijke of onvoldoende motivering is bijvoorbeeld al een grond om de vernietiging van de arbitrage uitspraak in te roepen. Vorderingen dienen daarom ook heel specifiek geformuleerd te worden, zodat het scheidsgericht er nadrukkelijk op in moet gaan.¹⁸² Daarbij levert een arbitraal vonnis, anders dan een 'gewoon' vonnis, geen executoriale titel op. Dit betekent dat deze vonnissen nageleefd dienen te worden zonder formele tenuitvoerlegging. Om de

¹⁷⁵ Van Staveren 2007, p. 178.

¹⁷⁶ Hamers, Schwarz & Zaman 2013, p. 117.

¹⁷⁷ Overes, Ploeg & Veen 2013, p. 109.

¹⁷⁸ Overes, Ploeg & Veen 2013, p. 109.

¹⁷⁹ Overes, Ploeg & Veen 2013, p. 114.

¹⁸⁰ Mosselman 2015, p. 26-27.

¹⁸¹ Jellinghaus 2008, p. 16.

¹⁸² Jongbloed en Ernes 2014, p. 589.

tenuitvoerlegging te eisen, zal de rechter alsnog in beeld moeten komen. Deze kan dan het vonnis alsnog vernietigen indien het niet voldoet aan de eisen conform de wet.¹⁸³

Het zou wellicht, in dit licht, aantrekkelijk zijn om geschilbeslechting middels arbitrage te regelen. Dit zou bijvoorbeeld kunnen door een overeenkomst te sluiten met de Stichting Instituut Sportrechtspraak. Op de site van het instituut staat een standaard overeenkomst.¹⁸⁴ Deze overeenkomst zou dan wel in overleg met het Instituut gewijzigd moeten worden, indien de Nevobo wel het tuchtrecht zelf wil blijven uitvoeren.

§ 6.6 Conclusie

Geschillen tussen de Nevobo en haar leden zijn privaatrechtelijk van karakter. Het is in de sport gebruikelijk dat geschillen intern worden opgelost. De weg naar de rechter moet wel openblijven. Dit is immers een recht dat verankerd ligt in zowel de Grondwet als in het EVRM. Bij de Nevobo kan, op grond van het Huishoudelijk Reglement, bezwaar en beroep worden ingediend. Gezien de nieuwe veranderingen zal het Huishoudelijk Reglement gewijzigd moeten worden. De nieuwe regeling komt namelijk niet overeen met de regeling zoals die nu in het Huishoudelijk Reglement staat. Daarbij staat in het Huishoudelijk Reglement dat er geen hoger beroep mogelijk is nadat het College van Beroep een beslissing heeft genomen. Dit insinueert dat de weg naar de rechter niet open staat, terwijl die weg niet afgesloten mag zijn. Dit geldt tevens voor het tuchtrecht binnen de Nevobo, dat geregeld wordt in het Reglement Strafzaken. Hierin wordt niet gesproken over de mogelijkheid om ook maar iets te doen na de behandeling door het College van Beroep. Om onduidelijkheden te voorkomen is het aan te raden dat er gewezen wordt op de mogelijkheid om nog naar de rechter te gaan.

Door lid te worden van de Nevobo wordt automatisch toegezegd om de verplichtingen te volgen die worden opgelegd door de Nevobo. In beginsel zal dan ook de weg gevolgd moeten worden zoals die in de reglementen staat. Hierna kan nog altijd via de rechter een procedure gestart worden, deze zal doorgaans wel enkel marginaal toetsen.

Welke rechter bevoegd is hangt af van het type geschil en van de hoogte van de vordering. Dit kan de voorzieningenrechter of de kantonrechter zijn. Indien de Nevobo als 'gedaagde' optreedt in het proces, is behoudens uitzonderingen de rechter uit Midden-Nederland bevoegd. Indien het een geschil bij het kantoor in Eindhoven betreft, dan zal ook de rechtbank in Oost-Brabant bevoegd zijn. Aangezien de organisatie van de Eredivisie bij het hoofdkantoor in Nieuwegein ligt, zal doorgaans de rechtbank Midden-Nederland bevoegd zijn. Bij een spoedeisend belang kan een kort geding procedure gestart worden. De rechter kan besluiten vernietigen of nietig verklaren op grond van artikel 2:14 BW en 2:15 BW. Dit kan indien een besluit niet redelijk en billijk is in overeenstemming met artikel 2:8 BW, maar ook als een besluit bijvoorbeeld in strijd is met de wet, statuten of reglementen. De rechter blijft dus, in enigszins beperkte mate, binnen beeld.

Indien de Nevobo het wenselijk vindt om de rechter 'buiten spel' te zetten, zou arbitrage wellicht een optie zijn. Arbitrage is een geschilbeslechting tussen bijvoorbeeld de bond en een lid. Bij arbitrage is een groot deel van het proces naar de wens van partijen in te richten en zijn de arbiters vaak deskundigen op het specifieke vlak. Daarbij zal de 'normale' rechter zich onbevoegd verklaren, indien arbitrage is overeengekomen. Veel kleinere sportbonden zijn aangesloten bij het instituut sportrechtspraak. Middels een overeenkomst zou de Nevobo hier ook lid van kunnen worden.

¹⁸³ Jongbloed en Ernes 2014, p. 585.

¹⁸⁴ 'Overeenkomst stichting en bond', ISR, www.instituutsportrechtspraak.nl (onder ISR formulieren).

Hoofdstuk 7. Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk zal antwoord worden gegeven op de centrale vraag. In de voorgaande hoofdstukken is informatie verzameld. Deze informatie is vervolgens uiteengezet en toegespitst op de behandelde onderwerpen binnen dit onderzoek. Ter informatie hier nogmaals de centrale vraag: In hoeverre kunnen de voorstellen, die de Nevobo heeft weergegeven in de memo en tot verbetering van de Eredivisie Zaalvolleybal moeten leiden, worden toegepast binnen de nieuwe Eredivisie Zaalvolleybal in het licht van het verenigingsrecht en de interne markt van de Europese Unie?

§ 7.1 Verenigingsrechtelijk

De Nevobo is een formele vereniging. Als vereniging zijnde heeft de Nevobo te maken met het verenigingsrecht. Vrijheid van vereniging is een recht dat verankerd ligt in onder andere de Grondwet. De Nevobo kent als leden zowel sportverenigingen als de leden van de sportverenigingen. Binnen het verenigingsrecht geldt dat de vereniging aan haar leden verplichtingen kan opleggen die hun oorsprong in de statuten hebben. Bij de Nevobo zijn verplichtingen, via de statuten, ook in reglementen en richtlijnen te vinden. Het licentiesysteem is vormgegeven in een richtlijn. De vereniging en de leden van de vereniging dienen zich redelijk en billijk tegenover elkaar te gedragen. Indien statuten, reglementen, de wet, de gewoonte en/of besluiten dit niet zijn, dan zijn zij niet toepasbaar. Of iets redelijk en billijk is, hangt van de omstandigheden van het geval af. Dit betekent dus dat de (nieuwe) verplichtingen die de Nevobo wil opleggen aan de Eredivisie clubs in ieder geval redelijk en billijk moeten zijn. Daarnaast mogen de verplichtingen niet in strijd zijn met de wet, statuten en reglementen van de Nevobo. Indien zij dit wel zijn, dan zijn deze besluiten nietig, dan wel vernietigbaar op grond van artikel 2:14 BW of op grond van artikel 2:15 BW.

Een verzwaring van de verplichtingen en/of een beperking van de rechten betekent tevens dat leden binnen een maand na bekendmaking van een besluit met onmiddellijke ingang hun lidmaatschap kunnen opzeggen. Middels de statuten kan dit recht aan de leden onttrokken worden, de Nevobo heeft dit niet in de statuten staan. Indien zij dit wenselijk achten is een wijziging van de statuten nodig. Het ontnemen van dit recht via de statuten is niet noodzakelijk. Clubs hebben er namelijk geen belang bij om hun lidmaatschap op te zeggen bij de Nevobo. Integendeel zelfs, indien zij hun lidmaatschap zouden opzeggen, dan zou dat betekenen dat zij niet meer in de Eredivisie dan wel in Europa uit kunnen komen.

§ 7.1.1 Organisatie & Bestuur

De Nevobo wil onder meer eisen stellen aan de organisatie en het bestuur van organisaties die deelnemen aan de Eredivisie Zaalvolleybal. Het maakt in de nieuwe Eredivisie Zaalvolleybal niet uit welke rechtsvorm een club heeft. In dit onderzoek is de vereniging als uitgangspunt genomen. Eén van de eisen die gesteld wordt, is dat een vereniging moet staan ingeschreven in het Handelsregister. Op grond van de wet is een vereniging verplicht om als vereniging ingeschreven te staan in het Handelsregister. Wel moet daar een kanttekening bij geplaatst worden, deze verplichting geldt namelijk enkel voor de formele vereniging. De informele vereniging hoeft niet ingeschreven te staan in het Handelsregister, maar mag dit wel. Als een informele vereniging een onderneming drijft, dan moet deze wel worden ingeschreven. Indien een vereniging niet is ingeschreven in het Handelsregister, dan is het bestuur naast de vereniging hoofdelijk aansprakelijk. De verplichting tot inschrijving ligt bij iedere bestuurder van de vereniging.

Naast de inschrijving van de vereniging, gelden er nog meer wettelijke inschrijfplichtingen. De persoonlijke gegevens van iedere bestuurder en commissaris, de datum waarop hij in en uit functie is getreden en of hij bevoegd is om de vereniging alleen of gezamenlijk te vertegenwoordigen moeten ook worden ingeschreven in het Handelsregister. Indien er door middel van de statuten vertegenwoordigingsbevoegdheid

is toegekend aan een ander dan de bestuurders, dan moeten die persoonlijke gegevens en de inhoud van die bevoegdheid ook worden ingeschreven. Dit kan bijvoorbeeld een directeur zijn. Indien de informele vereniging ook staat ingeschreven in het Handelsregister, dan gelden deze verplichtingen ook voor de bestuurders van de informele vereniging. Het niet voldoen aan de inschrijfverplichtingen brengt, naast de aansprakelijkheid, ook met zich mee dat er sprake is van een economisch delict. Hier staat een hechtenis van ten hoogste zes maanden of een taakstraf of geldboete van de vierde categorie op. Deze geldboete kan maximaal € 20250,00 zijn.

Gezien de risico's die kleven aan het niet inschrijven en aan het niet goed inschrijven zal deze eis bij de verenigingen als stok achter de deur kunnen worden beschouwd. Het juist inschrijven van de gegevens en deze up-to-date houden is tevens van belang voor ex-bestuurders. Onwetende derden mogen namelijk afgaan op de juistheid van de gegevens zoals die in het Handelsregister staan. Een bestuurder die nog ingeschreven staat in het Handelsregister, kan aansprakelijk gesteld worden. Het belang van inschrijving en van een goede inschrijving is dus groot. Uit bovenstaande kan geconcludeerd worden dat de verplichting om ingeschreven te staan in het Handelsregister in overeenstemming is met het verenigingsrecht voor zover het een formele vereniging betreft. Bij de informele vereniging geldt deze verplichting niet en staat een dergelijk verplichting haaks met het grondrecht van vrijheid van vereniging. Immers worden er nu eisen gesteld aan de identiteit van de vereniging. Een Eredivisie club die een informele vereniging is en niet staat ingeschreven in het Handelsregister zou dan zichzelf wel moeten gaan inschrijven, terwijl zij dat misschien wel niet willen. Een andere formulering van deze eis zou dit probleem al oplossen. Denk dan bijvoorbeeld aan: Organisaties dienen zich te houden aan de inschrijfverplichtingen conform de wet. Dit is anders indien er geen informele verenigingen zijn binnen de Eredivisie Zaalvolleybal en er dus geen verenigingen zijn die hun 'inrichting' moeten aanpassen. Gezien de mogelijkheid om verplichtingen op te leggen, kan de Nevobo dan wel verplichten dat een organisatie moet staan ingeschreven, indien zij willen uitkomen in de Eredivisie Zaalvolleybal.

Het niet of niet correct ingeschreven staan in het Handelsregister is een aansprakelijkheidsvorm die valt onder de aansprakelijkheid van de vereniging tegenover derden. Andere vormen van deze aansprakelijkheid zijn: aansprakelijkheid op grond van de onrechtmatige daad, aansprakelijkheid op grond van de antimisbruikwet, aansprakelijkheid naar aanleiding van een faillissement of aansprakelijkheid naar aanleiding van misleiding. Bij de laatste drie genoemde draait het om aansprakelijkheid in verband met de financiële situatie van de vereniging. Indien de vereniging niet voldoet aan de boekhoudverplichtingen, een misleidende voorstelling geeft over de situatie of indien de vereniging niet voldoet aan de belastingverplichtingen, dan volgt aansprakelijkheid voor de bestuurders. In beginsel geldt bij bestuursaansprakelijkheid dat er sprake is van een collectieve aansprakelijkheid. Bij een onrechtmatige daad geldt wel een individuele aansprakelijkheid en moet voor elke bestuurder afzonderlijk de criteria van de onrechtmatige daad worden aangetoond. Dit betekent dat alle bestuurders aansprakelijk zijn. Een bestuurder moet zelf aantonen dat hij niet aansprakelijk kan worden gesteld. In het licht daarvan is het van belang dat verenigingen zich bewust zijn van het belang van een goede boekhouding. De verplichting tot het opstellen van een jaarverslag, balans en de staat van baten en lasten volgt ook uit de wet. Indien een vereniging een onderneming houdt, dan gelden nog specifiekere regels waaraan de jaarrekening en het jaarverslag moeten voldoen. Het jaarverslag bevat de balans en de staat van baten en lasten met toelichting en wordt ter goedkeuring aan de algemene vergadering verstrekt. Dit geldt tevens voor de jaarrekening bij verenigingen met een onderneming. De Eredivisie verenigingen hebben dus in ieder geval inzage in het jaarverslag van de Nevobo, aangezien zij leden zijn van de Nevobo en in ieder geval via de algemene vergadering 'een stem' hebben. De verenigingen zullen dit op hun beurt in ieder geval aan hun leden moeten laten zien.

De Nevobo kan verplichtingen opleggen aan haar leden, dus ook de verplichting om het jaarverslag en eventueel de jaarrekening te overleggen. Uit de wet, statuten, reglementen en besluiten blijkt niet dat dit niet mag. Eventueel zou dit besluit kunnen worden aangevochten op grond van de redelijkheid en billijkheid. Gezien het feit dat de Eredivisie clubs in feite inzicht mogen hebben in de stukken van de Nevobo en zij hun stukken moeten laten inzien aan hun leden, is het niet onredelijk om de stukken ook te overleggen aan de Nevobo. Daarbij is een goede boekhouding dus van belang voor de aansprakelijkheid van bestuurders en is het gezien de doelstelling van de Nevobo en het doel van de memo niet verwonderlijk dat de Nevobo veel kan halen uit deze informatie. Indien een Eredivisie vereniging nat gaat op financieel gebied en daardoor niet meer mee kan doen in de Eredivisie Zaalvolleybal, dan brengt dit bijvoorbeeld organisatorische veranderingen met zich mee. Denk aan het aantal teams in een competitie en de doorstroom van lagere teams die ook aan bepaalde eisen moet voldoen. Indien de Nevobo inzicht heeft in de financiële situatie en doelstelling van een vereniging, dan voorkomt dat niet alleen veel onnodig werk/problemen, maar zal het de samenwerking ook versoepelen. Tevens kan de financiële situatie van clubs bijdrage aan beslissingen die de Nevobo neemt ten aanzien van die club. Denk bijvoorbeeld aan sancties die worden opgelegd indien niet aan alle/genoeg eisen wordt voldaan.

Op grond van de wet geldt dat een vereniging een bestuur en een ledenvergadering moeten hebben. Er volgt echter geen verplichting voor het aantal bestuurders dat een vereniging moet hebben. Er zou eventueel dus ook één bestuurder kunnen zijn. Ook stelt de wet geen verplichtingen die bestuurders verplicht om trainingen en dergelijke te moeten volgen. Wel staan in de Code Goed Sport bestuur een aantal aanbevelingen. Hierin staat onder andere de aanbeveling om een oneven aantal bestuurders te hebben. Dit in verband met het mogelijk staken van de stemmen. Clubs dienen via een akkoordverklaring aan te geven dat zij de Code Goed Sport bestuur zullen toepassen en anders een motivatie zullen geven wanneer zij dit niet doen. Aangezien zij publiekelijk de Code in een dergelijk geval aanvaarden, kan dit afgedwongen worden. Wat betreft de verplichtingen geldt in zijn algemeenheid, zoals eerder al gezegd: zolang de verplichtingen redelijk en billijk zijn, niet in strijd zijn met de wet, statuten, reglementen en besluiten van de Nevobo, dan kunnen zij worden toegepast. De Nevobo heeft tot doel het bevorderen van de volleybalsport en de verplichtingen uit de memo hebben eenzelfde doel. In het licht hiervan zijn verplichtingen zoals het bijwonen van trainingen en congressen redelijk te noemen, omdat dit de kennis van bestuurders zal vergroten wat een positieve invloed zou moeten hebben op de desbetreffende organisatie en vervolgens op de volleybalsport.

Bij de verplichting om minimaal drie bestuurders of een ander oneven aantal bestuurders te hebben, kunnen vraagtekens gezet worden. Vrijheid van vereniging is namelijk een grondrecht. Organisaties zullen in dit geval de inrichting van hun vereniging/bestuur, in sommige gevallen, moeten omgooien. Dit betekent dus dat verenigingen beperkt worden in de inrichting van hun vereniging. Hieruit wordt geconcludeerd dat deze verplichting niet in overeenstemming is met de Grondwet. Een besluit dat in strijd is met de wet is nietig op grond van artikel 2:14 BW. Tevens kun je je afvragen waarom je met een bestuurder meer of minder zal moeten gaan werken als het al goed loopt met bijvoorbeeld vier bestuurders. Bij de redelijkheid en billijkheid bestaat dus ook nog de nodige twijfel. Een besluit dat niet redelijk en billijk is, is niet van toepassing op grond van artikel 2:8 BW en vernietigbaar op grond van artikel 2:15 BW. In de Code Goed Sportbestuur staat ook als aanbeveling dat een bestuur uit een oneven aantal bestaat. Dit ter voorkoming van de staking van stemmen. In het licht daarvan wordt aanbevolen om deze eis als aanbeveling, via bijvoorbeeld de Code Goed Sportbestuur, op te nemen en niet als strikte eis in te voeren. Clubs kunnen dan gemotiveerd afwijken van deze eis.

In zijn algemeenheid kan geconcludeerd worden dat verplichtingen binnen het verenigingsrecht al gauw opgelegd kunnen worden. Verplichtingen mogen niet in strijd zijn met de wet, de statuten en/of de reglementen. Vervolgens rest nog om aan de redelijkheid en billijkheid te voldoen. Besluiten binnen de doelstelling van de Nevobo, die niet in strijd zijn met de wet en bijvoorbeeld geen discriminerend karakter hebben kunnen in principe worden doorgevoerd. Een goede onderbouwing is daarbij uiteraard wel van belang.

§ 7.1.2 Bezwaar & Beroep

Binnen de sport is het gebruikelijk om geschillen intern op te lossen. In statuten en reglementen staat vaak hoe en waar leden van een vereniging bezwaar en beroep kunnen aantekenen. Bij de Nevobo staat dit, in geval van administratieve maatregelen, in het Huishoudelijk Reglement. Daarnaast wordt het tuchtrecht in het Reglement Strafzaken behandeld, via de statuten. Aangezien leden zich aan de verplichtingen van de Nevobo committeren door lid te zijn, zullen zij de weg zoals die hier beschreven is in eerste instantie moeten volgen. Via deze weg kunnen leden bezwaar maken tegen beslissingen van de Nevobo en eventueel in beroep gaan als het bezwaar wordt afgewezen. Voor administratieve maatregelen moet de weg gevolgd worden zoals die in het Huishoudelijk Reglement staat. Voor strafzaken, zoals wangedrag tijdens een wedstrijd of het niet naleven van statuten en reglementen, moet de weg gevolgd worden zoals die in het Reglement Strafzaken staat. In de memo staat beschreven welke procedure en bij wie verenigingen moeten zijn, indien zij het niet eens zijn in verband met het besluit om wel of niet een licentie te verstrekken. Dit besluit valt onder de procedure zoals die in het Huishoudelijk Reglement staat. Deze procedure wijkt af van de procedure zoals die op dit moment staat beschreven in het Huishoudelijk Reglement. Het Huishoudelijk Reglement zal, om deze procedure te blijven hanteren, moeten worden veranderd.

Tevens moet worden opgemerkt dat de weg naar de 'gewone' rechter gewoon openstaat. Het recht om naar de rechter te gaan is immers verankerd in de Grondwet en in het Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens. Dit betekent dat er na bovengenoemde procedure alsnog naar de rechter kan worden gegaan. In het Huishoudelijk Reglement staat beschreven dat geen hoger beroep mogelijk is tegen een uitspraak van het College van Beroep en in het Reglement Strafzaken staat helemaal niets geregeld over mogelijkheden na een uitspraak van het College van Beroep. Dit impliceert dat er geen weg meer openstaat na een uitspraak van het College van Beroep, terwijl er wel nog naar de rechter kan worden gegaan. Aanbevolen wordt dan ook om meer duidelijkheid hierover te scheppen en om hier in het nieuwe sanctiereglement meteen rekening mee te houden. In geval er een gerechtelijke procedure is gestart moet er gekeken worden bij welke rechter men moet zijn en in welke plaats. De Eredivisie wordt georganiseerd door het hoofdkantoor en deze is gevestigd in Nieuwegein. Behoudens enkele uitzonderingen zullen geschillen voor de rechtbank Midden-Nederland plaats vinden, indien de Nevobo de gedaagde is. Het zal ook de 'gewone' rechter zijn die uiteindelijk beslist of een besluit in strijd is met de redelijkheid en billijkheid of die een besluit nietig of vernietigd op grond van artikel 2:14 BW en 2:15 BW. Of de voorzieningenrechter of de kantonrechter bevoegd is, hangt af van het type vordering en van de hoogte van die vordering.

Arbitrage zou voor de Nevobo het overwegen waard zijn, indien zij de rechter buiten spel willen zetten. Andere voordelen zijn dat de arbiter vaak meer deskundigheid heeft op het te behandelen onderwerp dan de rechter en dat er veel vrijheid bestaat in de wijze van de geschilvoering. Veel kleinere bonden zijn lid van het instituut sportrechtspraak. Door middel van een overeenkomst zou de Nevobo zich hier ook kunnen aansluiten. Indien Arbitrage geregeld is, dan verklaart de rechter zich onbevoegd. Het is wel aan te raden om dit in de statuten op te laten nemen. Dit zou dus een wijziging van de statuten vereisen.

De verandering van het proces van bezwaar en beroep in het Huishoudelijk Reglement is in overeenstemming met het verenigingsrecht, met dien verstande dat wel duidelijk moet zijn dat de weg naar de rechter gewoon openstaat. Tevens dient het Huishoudelijk Reglement veranderd te worden, aangezien de nieuwe manier afwijkt van de huidige.

§ 7.2 Internationaal

De Nevobo wil het aantal buitenlandse spelers dat gelijktijdig op het wedstrijdformulier staat beperken tot maximaal twee buitenlandse spelers. Eredivisie clubs mogen dan nog wel meerdere buitenlandse spelers onder contract hebben staan. Onder buitenlandse speler wordt in dit geval verstaan: een speler die niet beschikt over de Nederlandse nationaliteit. Binnen de EU geldt echter dat het verkeer van werknemers vrij is op grond van artikel 45 VWEU. Er moet dus gekeken worden of bovenstaande regel toelaatbaar is binnen het Europese recht en of de regel gerechtvaardigd kan worden, indien dit niet toelaatbaar is. Een geslaagd beroep op artikel 45 VWEU is alleen mogelijk indien aan alle voorwaarden wordt voldaan. Deze voorwaarden zijn:

- Er is sprake van een werknemer. Wanneer sprake is van een werknemer in de zin van artikel 45 VWEU, is uitgelegd in het arrest Lawrie/Blum. Hoofdkenmerkend is dat de sporter gedurende bepaalde tijd voor een ander en onder diens gezag prestaties levert en als tegenprestatie een vergoeding ontvangt;
- Er is sprake van een grensoverschrijdend geval. Hiervan is sprake indien het een situatie betreft die niet louter binnen de interne sfeer van de lidstaat ligt;
- Er is sprake van een economische activiteit. Sportbeoefening valt slechts onder de werking van het VWEU indien er sprake is van een economische activiteit. In het arrest Donna is bepaald dat beroeps- en semi-beroepssporters onder het gemeenschapsrecht vallen, omdat zij werkzaamheden in loondienst uitoefenen of bezoldigde diensten verrichten;
- De desbetreffende speler is onderdaan van een van de lidstaten van de EU.

Uit bovenstaande wordt geconcludeerd dat volleyballers een beroep op artikel 45 VWEU kunnen doen indien zij:

- De nationaliteit van een der lidstaten hebben, en
- Zij van buiten Nederland komen en komen volleyballen in Nederland, en
- Zij een werknemer zijn van een Eredivisieclub.

De volgende volleyballers kunnen dus geen beroep op artikel 45 VWEU doen:

- Volleyballers die niet de nationaliteit van een der lidstaten hebben (behoudens volleyballers uit een land dat een akkoord heeft met de EU),
- Volleyballers die uit Nederland komen en enkel in Nederland volleyballen,
- Volleyballers die geen werknemer in de zin van artikel 45 VWEU zijn. Indien enkel het gezagselement zou ontbreken, dan kan wel een beroep op het vrij verkeer van diensten worden gedaan.

Een inbreuk op het vrij verkeer van werknemers kan eventueel gerechtvaardigd worden op grond van de openbare orde, openbare veiligheid en volksgezondheid bij directe discriminatie. Geen van allen is in dit geval aan de orde. In het Bosman-arrest is tevens bepaald dat het deelnemen aan wedstrijden de essentie is van de activiteit van de beroepsspelers. Doordat de deelneming beperkt wordt, wordt ook de werkgelegenheid beperkt. Uit bovenstaande wordt geconcludeerd dat de nationaliteitsclausule, zoals de Nevobo die in wil voeren, direct discriminerend is en in strijd is met artikel 45 VWEU. De Memo is dan ook niet in overeenstemming met de interne markt van de EU. Aanbevolen wordt dan ook om van deze regel af te zien.

§ 7.2.1 Niet Europese spelers

Het stellen van een maximum aan het aantal buitenlandse spelers zoals de Nevobo dat wil doen is dus niet in overeenstemming met de interne markt en diens regelgeving. De

Nevobo kan deze regel wel invoeren ten aanzien van buitenlandse spelers die niet de nationaliteit van een van de lidstaten van de EU hebben. Mocht de Nevobo alsnog een maximum willen stellen aan het aantal buitenlandse spelers dan wordt aanbevolen om het begrip buitenlander breder te zien. Een buitenlander zou dan moeten zijn: een speler die niet als burger van de Unie wordt gekwalificeerd of niet als zodanig wordt gelijkgesteld. Dit is vooralsnog de beste optie die de Nevobo heeft. Of dit het gewenste effect heeft, hangt mede af van de instelling van de Eredivisie clubs. Indien zij bijvoorbeeld minder Canadezen mogen opstellen, kunnen zij deze alsnog vervangen door bijvoorbeeld Duitsers en blijft het aantal buitenlandse spelers in het veld gelijk.

§ 7.2.2 Gentleman's agreement

Bij onder andere de NBB wordt het gentleman's agreement gebruikt om het aantal buitenlandse spelers te beperken. Het gentleman's agreement valt echter onder artikel 101 VWEU (mededingingsrecht). Dit zou ook beperkt/gerechtvaardigd kunnen worden indien er sprake is van een legitiem doel. Nationaliteitsclausules worden echter ook hier niet als legitiem doel erkend. Een nationaliteitsclausule via het gentleman's agreement is daarom in strijd met artikel 101 VWEU en wordt derhalve niet aangeraden.

§ 7.2.3 Home grown player rule

De Home grown player rule is door de UEFA ingesteld en wordt tevens toegepast in de Premier League. Deze regel stelt een minimum aan het aantal Home grown players dat een team moet hebben. Deze regel houdt kort gezegd in dat clubs een lijst van 25 spelers moeten overleggen aan de bond. Daarvan dienen minimaal acht spelers 'locally trained players' te zijn. Dit aantal zou per seizoen verhoogd worden. Locally trained players zijn spelers die 'club trained' dan wel 'association trained' zijn. Van deze acht spelers moeten vier spelers eigen opgeleide spelers ('club trainend') zijn en vier spelers dienen binnen de eigen bond opgeleide spelers ('association trained') te zijn. Deze regel ziet niet direct op nationaliteit, is derhalve indirect discriminerend en daarom gemakkelijker te rechtvaardigen. Bij indirecte discriminatie kan een inbreuk worden gerechtvaardigd op grond van de "rule of reason". Dit moet een redelijke maatregel van algemeen belang zijn. Tevens mag een maatregel niet in strijd zijn met verordeningen en richtlijnen, moet de maatregel een publiekelijk belang dienen, moet de maatregel in overeenstemming met het evenredigheidsbeginsel zijn en mag er geen sprake zijn van willekeurige discriminatie. Voorts heeft het Hof van Justitie de volgende rechtvaardigingsgronden binnen de sport erkend:

- De noodzaak om de opleiding en training van jonge spelers te bevorderen;
- Het handhaven van een sportieve en financiële balans tussen clubs;
- De noodzaak om een reguliere competitie en onzekerheid van de uitkomst te verzekeren.

Bij de Home grown player rule wordt de evenredigheid in twijfel getrokken. Het is aan het Hof van Justitie om hier een uitspraak over te doen. Vooralsnog wordt deze regel toegepast door de UEFA en in de Premier League, maar er is weinig bewijs dat deze regel zorgt voor de verbetering van de competitie en de toename van eigen opgeleide spelers. Hoewel deze regel dus eenzelfde soort effect zou kunnen hebben op de langere termijn, zijn de gevolgen vooralsnog minimaal en is het maar de vraag of voldaan wordt aan de evenredigheidseis. Gezien het minimale effect en de twijfelachtige houdbaarheid wordt de Home grown player rule niet aanbevolen. De Home grown player rule laat wel zien dat er mogelijkheden zijn en dat er, hoe gering ook, positieve effecten zijn voor de competitie en de zelf opgeleide spelers. De regel op zich brengt niet het gewenste effect met zich mee, maar het is wel aan te bevelen om in die richting (de richting van de indirecte discriminatie) te blijven zoeken naar regels die wel of in ieder geval meer het gewenste effect hebben. Het is hierbij verstandig om de hierboven genoemde rechtvaardigingsgronden mee te nemen in eventuele ideeën.

Bronnenlijst

Literatuurlijst

Dalziel, Downward, Parrish, Pearson & Semens 2013,

- M. Dalziel, P. Downward, R. Parrish, G. Pearson & A. Semens, *Study on the Assessment of UEFA's 'Home Grown Player Rule'*, University of Liverpool en Edge Hill University 30 April 2013.

Hamers, Schwarz & Zaman 2013

- J.J.A. Hamers, C.A. Schwarz & D.F.M.M. Zaman, *Handboek Stichting en Vereniging*, Zutphen: Uitgeverij Paris bv 2013.

Hendrix 2009

- F. Hendrix, *De 'home grown'-speler: de sportieve en Europese rechtsorde in verlenging*, Tijdschrift voor Sport & Recht 2009.

Van den Hout 2009

- Mr. H.W.P. van den Hout, *6+5=11 Nationaliteitsclausule na het Bosman-arrest*, Arbeidsrecht maandblad voor de praktijk 2009.

Huzen & Wormsbecher 2012

- Mr. I.M. Huzen MA & Mr. Drs. M. Wormsbecher, *Praktisch Europees recht*, Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers bv 2012.

Jellinghaus

- S.F.H. Jellinghaus, *Buiten rechte of buiten spel?*, Zutphen: uitgeverij Paris 2008.

Jongbloed & Ernes

- A.W. Jongbloed en A.L.H. Ernes, *Burgerlijk Procesrecht Praktisch belicht*, Deventer: Kluwer 2014.

Kroeze, Timmerman & Wezeman 2013

- M.J. Kroeze, L. Timmerman & J.B. Wezeman, *De kern van het ondernemingsrecht*, Deventer: Kluwer 2013.

Mosselman 2015

- M. Mosselman, *Inleiding Sport en Recht*, Nieuwegein: Arko Sports Media 2015.

Olfers 2008

- M. Olfers, *Sport en mededingingsrecht*, Deventer: Kluwer 2008.

Overes, van der Ploeg & van Veen 2013

- C.H.C. Overes, T.J. van der Ploeg & W.J.M. van Veen. *Van vereniging en stichting, cooperatie en onderlinge waarborgmaatschappij*, Deventer: Kluwer 2013.

Raaijmakers 2010

- J.H.P.M. Raaijmakers, *Bestuurdersaansprakelijkheid*, Deventer: Kluwer 2010.

Van Schaaijk 2011

- G.A.F.M. van Schaaijk, *Praktijkgericht juridisch onderzoek*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2011.

Scheerder, Van Tuyckom & Vermeersch 2007

- J., Scheerder, C. van Tuyckom & A. Vermeersch, *Europa in beweging: Sport vanuit Europees perspectief*, Gent: Academia Press 2007.

Van Staveren 2007

- H.T. van Staveren, *Sport en recht*, Nieuwegein: Arko Sports Media 2007.

Van der Veen 2014

- G.A. van der Veen, *Gentlemen's agreements bij: Burgerlijk Wetboek boek 6*, Groene serie verbintenissenrecht II.16 2014.

Vermeersch 2009

- A. Vermeersch, *Europese spelregels voor sport*, Antwerpen-Apeldoorn: Maklu-uitgevers nv 2009.

Jurisprudentie

- Rb. Breda 22 mei 2008, ECLI:NL:RBBRE:2008:BE8801
- Rb. 's-Gravenhage 12 december 2007, ECLI:NL:RBSGR:2007:BJ9727
- Rb. Leeuwarden 5 oktober 2011, ECLI:NL:RBLEE:2011:BT7052.
- Rb. Midden-Nederland 10 juni 2013, ECLI:NL:RBMNE:2013:CA3500.
- Rb. Noord-Holland 30 oktober 2014, ECLI:NL:RBNNE:2014:5411.
- Hof Amsterdam 21 April 2015 ECLI:NL:GHAMS:2015:1507
- Hof Amsterdam 21 september 2010, ECLI:NL:GHAMS:2010:BN6929.
- HR 10 januari 1997, NJ 1997/360 (Staleman/ Van de Ven).
- HR 8 juni 2001 ECLI:NL:HR:2001:AB2053.
- HR 6 oktober 1989, NJ 1990, 286(Beklamel).
- HR 8 december 2006, NJ 2006/659 (Ontvanger/Roelofsen).
- HR 10 december 1999 ECLI:NL:HR:1999:AA3836.
- CRvB 14 juli 1993, premie 1992/93
- HvJ EG 15 december 1995, nr. C-415/93 (*Bosman*).
- HvJ EG 13 april 2000, nr. C-176/96.
- HvJ EG 14 juli 1976, nr. 13/76 (*Dona*).
- HvJ EG 3 juli 1986, nr. 66/85 (*Lawrie/Irum*).
- HvJ EG 12 december 1974, zaak nr. 36/74 (*Walrave en Koch*).
- HvJ EG 20 februari 1979, 120/78 (*Cassis de Dijon*).
- HvJ EG 23 mei 1996, nr. C-237/94, r.o. 20 (*John O'Flynn/Adjudication officer*).
- Tuchtcommissie, zaaknummer: TU 2015-016 (AZC/KNZB), 12 november 2015.
- Proces verbaal commissie van beroep administratief geschil 15-064, 30 november 2015.

Parlementaire stukken

- *Kamerstukken II* 2005/06, 30656, nr. 3 memorie van toelichting.
- *Kamerstukken II* 2008/09, 31763, nr. 3 memorie van toelichting.
- *Kamerstukken II* 2011/12. 29407, nr. 145 brief van de minister van volksgezondheid, welzijn en sport.

Elektronische bronnen

- www.arisleeuwarden.nl
- www.ec.europa.eu
- www.fifa.com
- www.nevobo.nl
- www.nocnsf.nl
- www.overheid.nl
- www.rechtspraak.nl
- www.uefa.org
- www.volleybal.nl

Overige bronnen

- Algemeen Reglement Waterpolo Eredivisie
- Eredivisie zaalvolleybal 2016+ (Memo)
- Huishoudelijk Reglement Nevobo
- Licentie-eisen Eredivisie Zaalvolleybal 2016+
- Premier League Handbook
- Reglement Strafzaken Nevobo
- Statuten Nevobo
- UEFA rules
- Wedstrijdreglement Nevobo

